

Zoe

Momo Kapor

Zagreb (Znanje) 1984 p. 5-141

- Lero Arsen? - Ja sam.

"Slulba sigurnosti Republike Kozilije" - pisalo je na maloj cetvrtastoj legitimaciji, koju je tajni agent brzim pokretom izvukao iz unutrašnjeg dlepa blejzera, rutinski otvorio i isto tako hitro vratio natrag.

- Ne treba... - spreći dalje predstavljanje. - Uдите!

Propustio je policajca u dnevnu sobu.

- Očekivali ste nas? - upita agent obilazeći prostoriju gipkim koracima. Zavirio je iza zavese u kuhinjski deo i odakrinuo vrata spavace sobe.

- Da! - rekao je. - Očekivao sam vas.

Čovek iznenada zastade:

- A, zašto?

- Pa, ne znam... Mislio sam da je kod nas takav običaj.

- Ili molda imate necistu savest?

- Imam. Krao sam smokve kad sam bio mali.

Agent nije primetio njegov pokušaj da bude duhovit.

- Jesmo li sami? - upita.

- Moji su na Trgu.

Srucio se u njegovu omiljenu fotelju i izvadio izlizani kolni notes. Ovlalio je kaliprst jezikom i polako listao stranice do slova L.

- Lero Arsen... - procita sricuci. - Trideset devet godina, istoricar umetnosti, olenjen, otac lenskog deteta, nekalnjavan, proalost primerna... Jesam li ato ispustio?

Ne, niata.

Citav njegov livot stao je u tih nekoliko ponilavajuce aturih podataka, procitanih muklim julnjackim akcentom, koji nije skrivao crnolucko plemensko poreklo.

- Obaveateni smo da nameravate u Ameriku?

- Da - rece - nameravam.

- Razlog?

Agent je odabrao bolji pololaj. Smestio se u senku, a Arsenu je prepustio visoku stolicu prema svetlu.

- Napisao sam to u molbi za pasoa! - rece, ljut na sebe ato vec gubi livce.

Citao sam! - presece ga agent. - Ali voleo bih da to i licno cujem!

Na Arsenovom licu titrali su refleksi mora prelomljeni kroz treperave kroanje na trgu.

- Iz New Yorka nam je javljeno...

- Ko je javio?

- Naa konzul... - kazao je, ulivajuci zaatitu u zvuku te titule van svake sumnje.

- Dalje?

- ... da ce se dvadeset i petog septembra na aukciji kod Parke Berneta...

- Kod koga?

- Kod Parke Berneta; to je americka filijala londonskog Sothebya...

- Kako se piae?

Rekao mu je.

- Bice izlolena na prodaju i jedna slika Valdemara Udinija. Vi, naravno, znate naaeg najveceg slikara.

- Kako se piae? - ponovi agent.

- V-a-l-d-e-m-a-r U-d-i-n-i.

Zapisao je isplalenog jezika, teako diauci.

- Dalje?

- Kao kustosu njegove zavicajne galerije, meni je naloleno da ucestvujem na licitaciji i pokuaam da za nas otkupim tu sliku, koja je...

Zastao je u nedoumici.

- Koja je, ata?

Kako da objasni jednom tajnom agentu coveku od ovoga sveta, da se radi o, molda, kljucnom platnu nesretnog Valdemara, portretu "Devojciice sa lutkom" iz 1942. - njegove najplodnije godine, koja nosi sva obelelja blistavog stila: prozracnost namaza, virtuozan, nelan crteli koji iacezava i izranja iz sfumata poput kozilijanskih reka ponornica, uvek drukciji, uvek sveli i neponovljiv? U toj njegovoj fazi najprisutniji je nacin na koji je veliki majstor smeatao figure pod okrilje tame zasenjenih enterijera, ato sve njegove likove i oblike obavija sumrakom punim nagoveataja.

Umesto svega, rece:

- ... od neocenjivog znacaja za kulturno-istorijsko naslede naae zemlje.

- Ako sam dobro razumeo - rece agent - vi smatrate da je ta slika toliko valna da se zbog nje mora putovati cak u...

- Ja ne smatram niata! - prekide ga Arsen. - Drugi smatraju.

- Al' je danas sparina! - uzdahnu covek, skidajuci blejzer.

Levo rame bilo mu je sapeto kolnim remenjem na kome je visila futrola za slulbeni piatolj. Hoce da me zaplaai, pomisli Arsen! U svetlom septemberskom danu, sa povetarcem koji je iz luke donosio mirise sardela, katrana i borovine, crna futrola revolvera na kaiaevima preko oznojene mrlje pod pazuhom, delovala je poput reza liletom po belom platnu kroz koje se iznenada ukaza pretnja. Pa i pored toga ato nije bio kriv ni u kom pogledu (sem molda zbog onoga o cemu je mislio s vremena na vreme), osecao je da sav drhti, uznemiren prisustvom ovog niskog, trbuaastog coveka atletskih pleca, cije lice krasi uobicajeni tip domacih brkova, istih onakvih kakve je imao Major Saracen - Otac Nacije.

- Nije vam neprijatno? - upita ga agent.

- Zbog cega?

- Kalu da susret sa policijom nije nikada ugodan?

- Pa, vi ste naaa policija! kazao je. - Ne necija tuda.

- Drago mi je da tako mislite.

Ustao je iz fotelje i proaetao se po sobi.

- Imate lep stan... - rece.

Arsen je bio ponosan na svoju predostrolnost. Dva dana ranije sklonio je sa zida reprodukciju

Picassove "lene koja place", a iz police sa knjigama iacezli su Orwellova 1984. (nalazila se na indeksu Kozilije pod brojem tri) i, za svaki slucaj, Mali princ Antoinea Saint-Exup,ryja. Na ostrvu, naime, nisu voleli princeve i princeze. Podsecali su isuviae na svrgnutu dinastiju Kudelina. Umesto rasplakane lene, sa zida se sada smeao Major u padobranskoj uniformi.

- Jeste li sve ovo procitali? - upita ga agent pokazujuci na knjige.

- Uglavnom... - rece.

Pratio je agentovo krulno kretanje po svom privatnom livotu. Kao da ponovo bespomocno stoji na garnizonskoj pisti iznad otvorenog sanduka sa najintimnijim predmetima, za vreme jedne od bezbroj svakodnevnih smotri. Postrojavali su ih i prozivali po nekoliko puta dnevno, preturali im po stvarima, cerekajuci se kad bi naiali na fotografije lena i devojaka zalepljenih na poklopcu. Citali im pisma. Izmrvili mu detelinu sa cetiri lista.

Lero Arsen!

Kazano tim redosledom, ime mu je i samom zvuvalo strano. Predstavljalo je samo jedan red na nekom dugackom spisku Kozilije, pretvorene u garnizon. Na ovom ostrvu coveka niata nije moglo da zaatiti od povremenih prozivki i preturanja po licnim stvarima. Niko tako nije umeo da svede na razumnu meru svoje sinove kao rodna Kozilija! Nekoliko sati cekanja na prozivku, sa suncem na temenu, u stanju je da istopi i najvece bronzane spomenike.

Bilo mu je vec dosta tradicionalne kozilijanske podozrivosti, koju je poceo da intenzivno oseca vec onoga casa kada se po Mimozi proculo da ce molda putovati u Sjedinjene Drlave. Primetio je to najpre po svom telefonu i onom jedva cujnom "klak", ato se pojavljivalo uvek kada podigne sluualicu. Negde se ukljucivao magnetofon. Otvaranje poate i ponovno neveato lepljenje koverata sa obavezanim otiscima prljavih prstiju ulazilo je takode u pripremni deo njegovog putovanja. U nered po fiokama njegovog stola u Galeriji (ludilo u kome je jedino Arsen nazirao neki metod) upetljala se necija tuda urednost. Nisu se cak ni trudili da prihiju premetacine. Kozilija je davala na taj nacin do znanja da pazi na svoga sina Lera Arsen. Poseta tajnog agenta iz Slulbe sigurnosti, nadao se Arsen, poslednji je korak, koji nije teako predvideti u nizu sitnih slucajnosti.

Agent je aumno mokrio u njegovom toaletu.

Kada se izade kroz gradske kapije Mimoze i krene krivudavim, uskim putem, ato joa od antickih vremena prati blagi luk Zaliva mazgi, za pola sata peacenja kroz livi tunel mimoza i pinija, stile se do troanog samostana posvecenog Benediktu iz Nursije, podignutom sredinom devetog veka. U njemu su pripremani za put oni Kozilijanci koje bi nekadaanja Republika odredila da je predstavljaju po tudim zemljama u diplomatiji ili trgovackim poslovima. Porodice su ih pratile samo do gradskih vratnica i tu se opraatale, mada su pre stvarnog odlaska sa Ostrva provodili obavezno po mesec dana kod benediktinaca.

Kroz prozore celija mogli su da vide krovove svojih kuca. Mogli su pratiti isplavljanje ribarskih camaca iz gradske lucice, a oni sa oatrijim vidom cak su raspoznavali koji camac pripada kojoj porodici, dok su za svoje najblile vec bili daleko u belom svetu.

Kroz kakvu su tajnu obuku prolazili, nikada niko nije saznao. Oni koji bi mogli da neato kalu

pouzdanije o tome, već su stolecima mrtvi. U arhivima, pak, nema pisanih tragova o njihovim tajanstvenim pripremama. Molda su bile u pitanju lekcije iz lepog ophodenja, dvorske etikete i jezika, sakupljanja korisnih podataka ili makijavelizma - ili su već tada uceni da je Kozilija najbolji od svih mogućih svetova, jedina prava, jedina za koju se vredi lrtvovati, varati, podmicivati, trovati i krijumčariti, uhoditi, nadmudrivati se sa lukavim Mlecanima i sifilisticnim paaama sa Porte... Ko zna?

Prohujali su vekovi, planeta se, zahvaljujući nadzvučnim avionskim linijama, smanjila na veličinu pomorandla, ali prastari kozilijanski zakon joa je na snazi.

Samo ato pripreme za susret sa svetom viae ne obavljaju skromni benediktinci u redovničkim haljama od valjanog sukna, već su njihovu ulogu 1977. preuzeli brkati slulbenici sigurnosti. Suatina je ostala ista.

"Očekivali ste nas?"

Naravno! Očekujemo vas poslednjih jedanaest vekova; ata je u tome čudno? Molim vas, predite na stvar!

- Zašto si nervozan? - upita ga iznenada agent, zagledavši se u njegovu levu nogu, koja je sama od sebe ludacki odbrojavala neki unutrašnji ritam. Noga - izdajica!

Dotadašnji odmereni agentov ton iznenada spade sa njega ko ato spada futrola sa podmazanog piatolja. Arsen se jedan trenutak dvoumio da li i on da prede na ti, ali ipak odluci da je bolje ostati na vi-poziciji.

- Nije moja ideja da putujem u New York zbog te slike! - kazao je. - Jednostavno, ministar kulture me je odredio da odem tamo i kupim tog Udinija i to je sve! A on je moj direktni pretpostavljeni. Vraim svoju dužnost, baa kao i vi.

Posetilac mu se uneo u lice:

- Zašto baa tebe?

Osetio je u nozdrvama uvredljivo blizak dah između travarice, piva, jeftinog miraljavog ulja za kosu i cigareta "Diplomat", koji samo izabrani Kozilijanci mogu da kupuju u zatvorenim magacinima na specijalne karte.

- Hoćete li da znate zašto? Zbog toga ato sam jedini ja u stanju da razlikujem pravog od lalnog Udinija...

Agent je najzad preao na stvar:

- Ne bi mogao da podučia nekog drugog u tome?

- Mogao bih... - kazao je klataci se na zadnjim nogama stolice. - Trebalo bi mi samo malo vremena.

Policajac je otvorio penkalo, spremajući se da zapiae rok.

- Koliko?

- Tridesetak godina - rece Arsen - pod uslovom da je decko talentovan i da pocne da se bavi slikama vec od desete godine. Imate li nekoga u vidu?

Covek je ljutito sklopio notes i zatvorio penkalo. Ustao je iz fotelje, navukao sako i sa rukama na ledima priao prozoru. Stojeci iza njega, Arsen je pokuaavao da odgonetne zaato se na Koziliji putovanje u inostranstvo smatra oduvek velikom privilegijom, a bekstvo najvećim zlocinom?

"Nemamo baa mnogo prednosti nad ostalim narodima," mislio je, "sem klime koja je pravi dar Bolji! Prosečna godianja temperatura 15 stepeni Celzijusa. Vecito prolece!"

Preko Trga 10. septembra vukla se kolona mesnih ribara. Teglili su na ramenima svoja teaka vesla prema luci. U priobalnim ostrvskim gradovima sva vesla su morala da budu predata luckim vlastima najkasnije do sedam casova uvece. Svi vanbrodski motori takode. One stacionirane u utrobama brodova, svake veceri plombirali su do jutra narocito ovlaateni slulbenici kapetanije. Zvali su ih Plombe. Vesla su vracana izjutra, posle mnogo cekanja, guranja u redu i svakodnevnih svada. Ova odluka stupila je na snagu joa pre tri godine, kada su bekstva camcima postala isuviae cesta.

No, ni ovaj prizor nije mogao da pokvari lepotu ranog jesenjeg dana, koji je svako prozorsko staklo pretvarao u bruaeni dijamant. Sunce je simbolino izlazilo iza ailjastih tornjeva Rezidencije, bivaeg dvorca Kudelina, podignutog na poviaenom platou gradske tvrđave. Major Saracen motrio je odozgo na svaki pokret glavnog grada. Poput raairanih krila kakvog grabljivog galeba, Rezidencija se nadnosila centralnom palatom i levim i desnim paviljonom nad Mimozu, pritiskajuci trg izveatacenim pseudorenesansnim stilom sa primesama, ko zna zbog cega, mavorske arhitekture.

Cutali su, osluakujuci tupi zvon montalnih cevi, od kojih su radnici podizali svecanu tribinu. Sa nje ce 10. septembra Major Saracen, predsednik Vojnog saveta, pratiti paradu elitnih trupa i odrlati jedan od svojih uobicajenih govora protiv nevidljivih spoljnih i unutraanjih neprijatelja. Arsen je znao: Major ce kazati da "oni vec vekovima vrebaju iz zasede na slobodu naaeg srecnog, suncanog Ostrva!"

Nasred Trga, odmah ispred tribine cija se metalna paucina vec nazirala, poput straaila u polju, stajao je na jednoj nozi, u pozi barske ptice, gradski ludak, nekadaanji direktor Informativne agencije Kozilije (I.A.K.), koji je izgubio razum posle duge istrage i sramnog pada. Kad covek poludi, cak ga i u Mimozi ostavljaju na miru. Ni Vojni savet se nije usudivao da prekrai stari obicaj da ludake i golubove nije dobro ubijati, jer to uvek donosi nesrecu. Arsen je na neki nacin zavideo ludaku. Bio je vec s one strane.

Radnici namerno tresnae jednu dugacku cev na kamene ploce iza njegovih leda, pa zaplaaeni siromah odskakuta na jednoj nozi, lupajuci krilima.

Ne gledajuci ga i ne okrecuci se, agent preko ramena pruli Arsenu bez reci novi luti pasoa.

- Nije trebalo da diletete ton... - preaao je ponovo na vi.

- Uvek tako govorim - rece on.

- Imate li kakve rodbine u Americi?

- Imao sam strica. Umro je.

- Gde je liveo?

- U Chicagu.

- Nikog drugog tamo ne poznajete?

- Nikoga.

- Dobro! - rece agent. - Izbegavajte susrete sa emigrantima. Oni znaju biti opasni. Klonite se takode razgovora o politici.

- Ne bavim se politikom...

- Bavia se ti i te kako! - zarela onaj. - I nebavljenje je neko vralje bavljenje. Ali, ako te budu pitali o nama, slobodno kali da se ne bavia! To ce biti mnogo bolje nego da se u neato upetljaa.

"A pitace te svugde samo tri stvari," kazao mu je pre nedelju dana na Terasi profesor Kuzen, kada ga je obavestio da molda putuje u Ameriku. "Prva stvar: koliko Kozilija ima politickih zatvorenika? Druga: da li je predsednik Kozilije zaista lud? I treca: gde je, uopate, Kozilija?"

Gledajuci i dalje kroz prozor, Arsen se upita zaato nijedan domaci slikar nije obradio temu horizontalnih vesala, koja presecaju Trg oatrim senkama.

- Joa neato - unese mu se ponovo agent u lice. - Ne smete ni jednog trenutka zaboraviti da ste odgovorni, ne samo za svoju zemlju vec i za svoju lenu i kcerku, koje ostaju ovde. Pamet u glavu!

Stajali su jedan naspram drugog cuteci, a onda agent izvadi iz dlepa upaljaca marke "Ronson" i akljocnu njim dva puta bez uspeha.

- Ako se setia - rece - donesi mi tecni gas za punjenje. ateta ovakvog upaljaca!

Otpratio ga je do vrata.

- Razume se, o naaem razgovoru nikome ni reci!

Tako je najzad oodgonetnuo staru misteriju: ata su radili u benediktinskom samostanu oni davni emisari pre odlaska u svet?

Arsen je odleteo za Atinu dvadeset i cetvrtog septembra ujutru, poluvojnim transporterom domace kompanije Aero-Kob. Oko niskih maskiranih hangara za mlazne lovce, ukopanih u zemlju, preteci su virile cevi protivavionskih baterija. Ostrvo - bodljikavi jel. Iz zvucnika je krkljao mara vazduhoplovaca Kozilije:

Ponosni cuvari tvoga modrog neba,

Spremni su da ginu, ako treba...

To je bilo Arsenovo prvo putovanje u svet posle sedamnaest godina. Poslednji put bio je u Veneciji na kongresu istoricara umetnosti Mediterana, i ponekad je sanjao da pije kafu na Trgu svetog Marka kod "Florijana". Otkako je Major Saracen doao na vlast, retko je ko dolazio na Koziliju, a joa rede odlazio iz nje. Major je najpre proterao britanske hipike, pod optulbom da raznose drogu i vaake, a zatim je sasvim ukinuo turizam, da bi "spasao kozilijanski mentalitet od prostituisanja". Hoteli su, uglavnom, pretvoreni u magacine, osim vile "Belvedere" gde stanuju inostrani dopisnici i ono malo diplomata ato se zadrlo na Koziliji. Od nekada cuvenih plala u Mimozi napravljeni su sabirni centri za prikupljanje pticijeg izmeta. Na svom zimskom putovanju prema Jugu, naime, milioni ptica selica slecu na obale ostrva. Njihov speceni izmet, bogat mineralima, glavni je izvozni artikal zemlje.

"Mi livimo izvozeci svoja govna!" - kazao je jedanput profesor Kuzen na Terasi.

Da Kozilija izvozi i druge stvari, Arsen se uverio cim je zakoracio u avion. U transporteru-hladnjaci, koji je za sada predstavljao jedinu vezu ostrva sa svetom, temperatura se spustila ispod nule. Sediata za putnike su izbacena, a umesto njih, dul citavog trupa, visile su koze obeaene za straanje noge o nizove mesarskih kuka. Po patosu ove letece klanice, zgruaena krv lepila se za donove.

Razmicuci ledena trupla skorene dlake, probijao se s mukom prema aest preostalih sediata. U potiljak su mu buljile izvrnute i razrogacene kozje oci, koje kao da su u nekoj dijabolicnoj igri dubile na glavama.

Odeven u lako jesenje odelo, Arsen se tresao od hladnoce i ulasa u krilatom frilideru. Pored njega i mrtvih livotinja, za Atinu je letelo joa samo pet putnika. Poato su, verovatno, ceace putovali sa Kozilije, odnekud su nabavili cebad, a jedan od njih, neki poslovan covek sa samsonajt-torbom u krilu, bio je do brade uvucen u prozirnu plasticnu vrecu koja ga je atitila od hladnoce.

Dva strana vojna strucnjaka ocigledno su se loae osecala preruaena u nova, civilna odela. Zadrlo su u pokretima vojnicku odsecnost. Pokraj Arsena je sedeo feminizirani kreator pariske modne kuce za koju su u Mimozi radili pogoni mesne kolare. Izradivali su kapute od kozije kole po njegovim nacrtima. Radna snaga bila je na ostrvu jeftina, a rucni rad cenjen u Evropi.

Vireci kroz prozor, okrenut, srecom, pristanianoj zgradi, dugackoj baraci prekrivenoj maskirnom bojom, Arsen je mogao joa dugo pre poletanja da gleda dve lepraave bele haljine. Okrulene sivomaslinastim uniformama komandosa, licile su na dva zaatitna znaka za nelnost. Dve Maje.

- Tatice, ali oni muce Crnce!

- Pa, ja nisam crn - kazao je. - ©ta hocea da ti donesem iz Amerike?

- Necu niata od njih! - stisla je svoje male pesnice. - Oni nas ne vole...

Kao i ostala deca, njegova mala Maja nosila je na grudima veliki bedl sa kojeg je toplo, ali strogo gledao Major daleko u buducnost izabranog Ostrva, u koje su uprte oci sveta.

Joa cetiri godine delile su je od posvecivanja, kako na Koziliji zovu porodicnu svecanost uvođenja

dece u tajne odraslih. Kada bude imala dvanaest, sastace se, kao slucajno, na njenom rodendanu citava porodica. Tacnije, onaj njen deo ato joa nije sasvim ucenjen livotom da bi morao verovati propagandi Drlavne slulbe za informacije. Tada ce malo Maji otac objasniti neke valne stvari, o kojima ne sme da govori u akoli. Posvetice je u istinu. Od tog trenutka, naucice da cuti kad treba. Da se pretvara dok aplaudira. Da bude strpljiva i da ceka. Naucice joa da jedna velika zemlja nije najbolji prijatelj kozilijanskog naroda i da su mnogi sinovi Ostrva uzauvek iacezli u njenim nepreglednim pustarama. Saznace, najzad, ko su zaista izdajnici, a ko rodoljubi. Bice joj ukratko ispricana prava istorija kozilijanskog naroda, od vremena kada se njeno pleme zavadilo sa starim Grcima i doplovilo na cunovima do Ostrva, pa sve do vladavine Majora Saracena.

Mada potpuno nepoznat savremenim etnologima, tajni kozilijanski obicaj posvecivanja postao je vec odavno najvalnija svecanost svake porodice. Posle tog cina, ukucani su mogli slobodnije da diau i govore pod svojim krovom, bez straha da ce ih maliaani prijaviti uciteljima i vaspitacima. Ovi su ih, opet, navikavali da svakog jutra u narocito odredene sveske, "svaatare", upiau svaku sumnjivu rec koju cuju od roditelja. Novi kozilijanski moral, star sedamnaest godina, smatrao je, naime, "lalnim drugarstvom" skrivanje tudih tajni. Deca su prijavljivala svoje male susede kada bi im aaputali na casu, i zato bila pohvaljivana.

Dvanaest godina smatrano je na Koziliji dovoljnom zreloacu da se otpocne dvostruki livot.

Mala Maja imala je tek osam.

Ispod veaticijeg krila koje je podrhtavalo pod naletima maestrala, Arsen uskoro ugleda ogromnu iskoauen plocu Mediterana i vinograde svog ostrva, oko koga su, poput zelenih buba, patrolirali vojni brodovi, ostavljajuci za sobom dugacke bele pruge. Kozilija - prirodni nosac aviona!

Sve vreme leta do Atine, kozja tela su se tupo sudarala, kad god bi se avion nakrenuo. Osluakivao je te mukle udarce i cegrtanje mesarskih lanaca. Na atinski aerodrom, na kome se topila asfaltna pista od vrucine, izaao je polusmrznut i okrvavljen. Pokuaao je da ovlalenom maramicom skine krvave mrlje, i na tim mestima njegovog tamnog odela ostale su bledorulicaste fleke.

Grci, sa kojima je Arsenova zemlja, posle poznatog ribarskog rata iz 1971, odrlavala samo najnulnije diplomatske odnose na nivou otpravnika poslova, rasparali su mu dletima postavu novog kofera. Bio je ponosan na taj kovceg. Nabavili su mu ga preko veza, narocito za ovo putovanje, u diplomatskom magacinu. Carinici su se podrugljivo smeakali dok je trpao natrag oskrnavljene stvari.

Morao je da ceka oko dva i po sata na sletanje PAN-AM ovog Boeinga-747 na atinski aerodrom. Razgledao je kao opcinjen djuti-fri-aop po kome se razlivao diskretni sirtaki. Zbunio ga je taj aaroliki, opuateni narod, ato cakrlja na svim jezicima, opija se za pultovima barova, kupuje cigarete, pica, zlato i mirise, kao da su besplatni, u ovoj riznici zatrpanoj blagostanjem jedne druge civilizacije.

Narucio je dvostruku espreso-kafu u sneku, ali kad je ulurbanom momku iza pulta ponudio kozilijanske lire, ovaj ih sa gadenjem odgurnu kao da su kulne, i poce histericno da nabraja valutu koju prima: dolari, drahme, marke, funte... Cinilo mu se da ga svi za aankom posmatraju sa prezirom. Izvukao je iz dlepa cekovnu knjilicu na deset hiljada dolara i oznojenim prstima pokuaao da potpiae jedan cek. Dali su mu cekovnu knjilicu u kozilijanskoj Drlavnoj banci, radi

placanja slike Valdemara Udinija. Barmenje odgurnuo cek na sto dolara, objasnivai mu da za tako male konzumacije primaju samo kea. Ulivao je, ocigledno, u njegovoj neprilici, koju prekide neki pijani grcki mornar. Platiao je Arsenu kafu zajedno sa svojim picem.

- Nema veze! - kazao je. - Pa, mi smo, i pored svega, prve komaije!

Amerika - koliko obećanja u toj reci ato Kozilijance prati od najmanjih nogu!

Mada su vec odavno sve veze prekinute, nema Kozilijanca koji ne zna da na novom kontinentu livi isto toliko njegovog naroda kao i na Ostrvu. Da govore istim jezikom, uzimaju za lene Kozilijanke i slave iste svece.

Arsen je pripadao onoj vrsti savremenih urodenika ato se joa jedino zadrjala u ponekom od dotrajalih mediteranskih gradova, gde sveopate tehnicko ludilo joa nije uniatilo bajku o malim coveculjcima koji sviraju i pevaju u unutraanjosti radio-aparata. Cesto je i sam, smejući se, priznavao da ga joa uvek cudi kako radi telefon, i da mu niko nikada nije uspeo da objasni kako se pojavljuje slika na ekranu televizora!

No, jedna od najvećih misterija za Arsena je oduvek bio avion! Najpre, zbog toga ato je veoma retko leteo (molda samo dva ili tri puta u livotu), a zatim, ato mu nikako nije bilo jasno kako uspeva da poleti neato toliko teako. Dok je "dlambo" rulao, Arsen se zaista nije nadao da ce ta letilica, golema kao kuca, sa tri bioskopa, barom i svim onim raskomocenim narodom u utrobi, uopate uspeti da se odlepi od zemlje.

Prvi put je video toliko crnaca na jednom mestu. Divio se eleganciji sa kojom su nosili svoju odecu smelih boja.

Njegovo tamnomrko odelo u koje je polagao toliko nade, ucini mu se sumornim i jadnim.

Sada cuti i leti iznad okeana, koji sa visine od trinaest hiljada metara izgleda kao beskonacno modro niatavilo.

Leti zajedno sa danom, a ato dule leti, sve je svetlije i svetlije. Pilot je rekao da ce, leteci tako, zaraditi citavih aest casova livota viae. ©ta da ucini sa tim zaradennim vremenom? Kao da ga ionako nema odviae!

Preletece za samo osam sati put koji je njegov stric Oliver, neka mu je laka americka zemlja, prelazio mesec i po dana u potpalublju nekog ploveceg groblja. Tralio je pogledom taj brod izgubljenih duaa, ali dole, ispod sebe, video je samo bledu plavicastu izmaglicu.

Znao je: njegov pokojni stric izlazio je po noci na palubu i zavijao kozilijansku krdlu u italijanske novine. Gledao je u zvezde, ispod kojih pola veka kasnije elegantno leti njegov sinovac Arsen Lero u ovom letecem bioskopu, isto onako bespomocan kao i on.

Mada je prohujalo viae od pola veka, opet su na istom!

Stric Oliver nije znao da pliva - on ne zna da leti.

Spavao je i sanjao Ameriku.

- Hej, ljudi! - probudi ga nazalni pilotov glas. - Evo nas, najzad, kod kuće!

New York, New York...

- Lero Arsen?

Ponovo prezime, pa tek onda ime! Priao mu je elegantan čovek koga su sa Kozilijom povezivali joa jedino tačno iskopirani brkovi Majora - Oca Nacije, i brada stara dva dana.

- Savetnik Baro... - predstavio se. - Ja sam iz Konzulata.

- Kako ste me poznali? - upita Arsen.

- Po cipelama - odgovori onaj sa neskrivenim gadenjem. - I po nogavicama! Kod nas se joa uvek izgleda nose kratke i uske.

Čekajući na carinski pregled, činilo mu se da bi jedanput morao da napiše opselnu studiju o brkovima svoje domovine. Oni se znatno razlikuju od hajdučkih brčina balkanskih naroda na severu. To nisu ni ufitljeni, aijljeti brčici ... la Amadeo Nazzari njihovih italijanskih suseda. Kozilijanski brkovi kao da izviru iz sane strnjike na bradama. Zaista je pravo čudo kako je savetnik Baro usred New Yorka, gde su svi na aerodromu glatko izbrijani, uspevao da odrli bradu staru samo dva dana! Da ne bude ni izbrijan ni zarastao u pravu bradurinu! Uvek samo ta dvodnevna strnjika...

Razmialjao je godinama o tom fenomenu, sve dok mu profesor Kuzen nije otkrio jednostavan razlog: njegovi sunarodnici se briju uveče, kako bi ujutru mogli da spavaju malo dule.

Setio se svog oca i njegovog ritualnog brijanja u kuhinji, gde se nagingao nad malo napuklo ogledalo prislonjeno uz bokal vina, u kome je uvek plutala po koja udavljena muva. Rucnik prebačen preko kolena! Dok je bio dečak, svake večeri pred spavanje posmatrao je taj svecani obred, kao da prisustvuje uvodenju u svetu muakost.

Pred tamnopotim diplomatom, Arsen se, kao i obično, osećao krivim, već i zbog toga što je izbrijan i pored citavog dana letanja. Obrijao se u toaletu aviona, iznad američke obale, umio se i povratio sjaj izgalelim cipelama, trljajući ih o nogavice. Bio je kriv i zbog toga što se razlikuje od svog oatrobradog crnomanjastog naroda. Put mu je bila svetlija (dar od majke, slovenskog porekla) i nije bio sklon gojenju u cetrdesetim. Taj uobicajeni tip tamnopotih muakaraca sa brkovima, kojima je, i pored američkog namaza, pripadao savetnik Baro, kao da je imao neki precutni, tajni način sporazumevanja - pripadnost bratstvu u koje nikada nije pripuateno, i pored boje svoje kose.

Vozio se kao omamljen od aerodroma Kenneddy do Manhattana iza cutljivih leda savetnikovih. Budeći se povremeno, ugledao bi zidove oblepljene starim afaiama, gomile crnih vreća sa smecem, konstrukciju nekog airokog mosta - puste ulice bez prolaznika...

- A sad se poateno ispavajte! - kazao mu je savetnik, ostavljajući ga u sobi hotela "Paradise" na istočnoj strani 56. ulice. - Tako ćete lakše savladati vremensku razliku. Sutra ujutru idemo da pogledamo tu sliku. U podne je aukcija.

Spustio je svoju posetnicu pokraj telefona i, okrenuvai se na vratima, rekao:

- Ne savetujem vam da izlazite sami iz hotela. Ovo je opasan grad. Zaključajte sve tri brave. Ujutru cu doci po vas...

Tek kada je Baro izaao, razgledao je palljivije jazbinu u kojoj se naao.

- Zgodno mesto za samoubice! - pomisli i pobele u televizijski ekran, iz koga su kuljale obojene slike.

Prve noci u New Yorku Arsen nije ni oka sklopio.

Gledao je do zore program, prebacujuci se izgladnelo s jednoga na drugi kanal, sve dok mu se ne zavrtu u glavi od boja, reci i stvari koje su mu nudile lepe, platinaste lene iz reklama.

Joa se umivao posle brijanja kada mu zazvoni telefon.

Savetnik ga je cekao u holu.

Pola sata kasnije, stajao je u Parke Bernetu pred portretom "Devojnice sa lutkom".

Pode za tragom razdralujuce nestrpljivosti koja ga je obuzimala, ucini joa jedan odlucan, dodatni napor da razume mutno osecanje, renio bi se bezrazlone, a neutane tuge pred njenim ljupkim licem, i tada shvati da je, u stvari, ovoga casa siromaani rodak izdaleka koji je stigao da poseti jedno dete predano na staranje strancima u tudini. Tom detetu je dobro: cuvaju ga i neguju, ima sve ato mu je potrebno i ne lali se ni na ata, ali ostaje ipak neizbrisiv utisak da je daleko od svoje porodice i doma, svog malog sirotog mesta na obali jednog posve drugog mora.

Mala Kazilijanka, koja ga je, zbog pololaja crnih zenica na sredini beonjaca (bio je to stari slikarski trik), gledala ma iz kog ugla Arsen posmatrao, kao da je nemo molila da je odvede kuci. Verovatno bi se slicno osecao da je nekim cudom ugledao Michelangelov "Poslednji sud" na zidu kakve fabrike u Detroitu! ©ta misle Italijani kad zateknu cempres u nekoj finskoj botanickoj baati, ili Laponci kad u rimskom zooloakom vrtu spaze belog medveda na veatackoj santi leda usred avgusta? Zaato bi se umetnicka dela razlikovala od ljudi, biljaka i livotinja, razmialjao je Arsen. I ona imaju svoje korenje u delima koja su im prethodila, i pupoljke iz kojih ce tek nastati nova umetnost onih ato dolaze.

Ne govori li, uostalom, tome u prilog i cena slika?

Portret Valdemarove "Devojnice sa lutkom", ovde kod Parke Berneta na Madison aveniji, gde najveći broj ljudi nije nikada cuo za Koziliju, a kamoli za njeno slikarstvo, vredeo je mnogo manje od lisnatog rama kojim je bio uokviren! Pocetna cena, pisalo je u katalogu, iznosi samo sto osamdeset dolara, dok patinirani muzejski ram, sa mestimicnim tragovima izbledelih zlatnih listica, koata cetiri stotine! U Koziliji, ovo platno jednostavno ne bi imalo cene i ne bi se moglo ni prodavati ni kupovati, jer je valan dokaz da je tako mali narod uspeo da, i pored svega, odgoji, podigne i, naravno, kao ato je vec obicaj, unesreci jedan istancan duh, koji je bio u stanju da na kraju duge golgote, smelo i prirodno, postavi ljubicasti ton pliaane trake na kestenjastu podlogu kose i da citavu tu slikarsku fugu zavrai neoskrnavljenom belinom dokolenica na pozadini hladne umbre. Rulicasta oaza devojcicinih kolena bila je pravo cudo ljupkosti i veatine!

Ovde, u New Yorku, to je samo jedna evropska slika viae! Zaato bi ih uopate zanimalo Udinijevo platno radeno u zakasnelom maniru neoklasicisticke akole cetrdesetih godina? Jednostavno, bio je to samo joa jedan u nizu bezbroja dokaza o uzaludnim nastojanjima evropskih doaljaka da se nekako uklope u novi svet, koji nikada nisu uspeli da shvate niti prihvate do kraja kao svoj. Beznacajni podatak o promaenom artistickom livotu i neostvarenoj karijeri, koja, evo, cak i posle smrti autora, jedva dostile cenu od sto osamdeset dolara!

Arsenu se deaavalo neato prilicno neobjaanjivo! Nije mogao a da ne primeti kako ga prvi put u livotu ne zanima Valdemarova slikarska kuhinja - citav niz opsenarskih trikova koriatenih da se postigne utisak dubine. Kao da nije ni primecivao mekotu valera, smenjivanje hladnih i toplih tonova, kompoziciju i Udinijev slikarski rukopis, koji nije prekriven muzejskim sosom od damarlaka; citave povraine nepokrivenog platna sa vidljivom tesksurom vlakana, gde se joa nazire viae puta brisani i nanovo postavljeni crteli krejonom - niata od svega nije mamilo njegov profesionalno dresirani duh! Sve je to iacezavalo i gubilo se pred tom cetverogodianjom devojicom i njenim, malo razmaknutim ocima iza kojih se pojavljuje nagoveataj neke velike usamljenosti i tuge. Bio je prikovan za krhku figurinu u svetloplavoj haljini od pliaa, koja u svojim crnim lakovanim cipelicama sa srebrnom analom stoji tacno na ivici sveopateg mraka, okrenuta zamirucoj svetlosti, trenutak pre no ato sve prekrije konacna i neopoziva nesreca. U njemu se probudi davna, vec zaboravljena zaatitnicka nelnost starijeg brata, koji se uvukao u veaticinu kucu da izbavi svoju malu sestru.

Sad stoje i gledaju se, a taj susret pun privremenosti i neizvesnosti mole da bude svakog casa prekinut nailaskom stranih, neprijateljski nastrojenih ljudi. Ne smeju da se dodirnu, ne mogu da govore, nisu u stanju niata da preduzmu... Između njih i njihovog rodnog doma je, kao u kakvom rulnom snu, ogroman olovni okean, koji treba preleteti ili preplivati; njihov zavica je daleko, veoma daleko, a svukud naokolo su ravnoduanost, novac i racun, moc i opasnosti, carinici, policajci i mrtve koze; hiljadu prepreka kojima su oboje nedorasli. Oci mu se napuniaie suzama. Posle ko zna koliko godina, plakao je.

Na tom malom platnu bila je, poput kakve plemenite kore na tek pronadenom eliksiru vecite ljubavi, kristalizovana pigmentom, lanenim uljem i vremenom, suatina onog najboljeg i najdragocenijeg ato su njegovo ostrvo i njegov narod umeli da prule istoriji kroz duh i prste svoga izabranika Valdemara Udinija, neka mu je pokoj duai! Prema toj dirljivoj i poraznoj lepoti koja opcinjava svakoga ko poseduje kljuceve aifre, izgledali su potpuno besmisleno, kao ispunjeni slamom i praznim zveketom reci, i Major i njegov Vojni savet; citava krivotvorena istorija pisana uvek od onih koji su pobeivali.

Evo coveka koji je od poraza umeo da nacini velicanstvenu pobedu!

Evo dela!

- Onda? - dopre odnekud iz daljine unervoleni glas savetnika Bara. - Je li stvar prava?

- Prava je.

- Kako znate?

- Znam.

Baro je očigledno razočaran. Očekivao je rendgensku ekspertizu, infracrvene zrake ili (u nedostatku neceg ozbiljnijeg) bar malo grebuckanja po uglovima portreta, gledanje kroz lupu, makar samo neku od onih zamraenih stvari o kojima je citao u nedeljnom "New York Timesu". Niata od svega! Ovaj covek u ocajno skrojenom i uflekanom odelu, koji mu se, inace, nije nimalo dopadao joa od prvog trenutka kada ga je ugledao na aerodromu (prepoznao je u njemu dah rodne Kozilije iz koje je imao sreću da utekne bar na cetiri godine!), doaa je, stao pred portret i zacutao. I sada tvrdi da je slika autenticka, a jedva da je dotakao prstima. I to je sve! Zar je zbog toga morao da putuje cak ovamo i potroai tolike drlavne pare, da bi samo procedio to svoje "znam"?

- Pogledajte, molim vas, joa jedanput! upozori ga nervozno. - Vi nemate pojma ata su oni u stanju sve da falsifikuju! Od dolara do soka od jabuka!

Arsen ga je gledao sa somnabulnom odsutnoacu, kao neko ko se joa nije probudio iz sna.

- Prava je - kazao je mirno - znam da je prava.

- Necete verovati koliko falsifikata kruli Amerikom! - demonstrirao je savetnik svoje poznavanje pokvarenog zapadnog sveta. Pouzdajete se samo u svoje osećanje? Ne, oprostite, bez uvrede, ali je li vama poznato koliko trgovci slikama placaju ekspertize, pa se opet deaava da im neko podvali!

- Ja nisam trgovac - kazao je Arsen - i zato znam.

Bila mu je smeana sumnjicavost savetnikova. Zar bi se ikome isplatilo da potroai ceo livot na savladivanje te straane i mukotrpne veatine da sa takvom lakocom izraze najslolenija osećanja teskobe, straha i melanholije, da bi mu jedno ovakvo remek-delo zavrailo u Parke Bernetu sa pocetnom cenom od sto osamdeset dolara? Smeano!

- Da li postoji neki pouzdaniji nacin? - insistirao je Baro.

- Molemo da upotrebimo Picassovu metodu - predlolio je Arsen.

- U cemu se sastoji?

- Prinesite ogledalce usnama portreta: ako se zamagli - pravi je!

Valdemarova devojcica mu namigne:

"Nas dvoje znamo da sam prava!"

Baro prede cutke preko svega.

Kao i toliki drugi njegovi zemljaci, savetnik, izgleda, nikako nije mogao da se pomiri sa cinjenicom da je najveći kozilijanski umetnik Valdemar Udini pao na tako niske grane da ga prodaju za bagatelu, kao aezdeset i osmi eksponat na aukciji. Svi na Ostvru su se bili srodili joa od malih nogu sa verovanjem da njegovo ime odjekuje kulturnim svetom; da je jedan od retkih Kozilijanaca koji je uspeo da se nametne Evropi i Americi. E pa, na lalost, i Kozilija ce jednoga dana morati da odraste i smogne u sebi dovoljno snage da proguta poraznu istinu: Valdemar Udini

u Americi ne znaci niata! Tacnije, znaci joa mnogo manje u Evropi, gde je savraeno nepoznat. Naravno, majka Kozilija, koja je od svojih sinova i kceri ocekivala samo da pobeduju, bice nezadovoljna kad to sazna, ako uopate ikada i pristane da shvati i prizna sebi neato slicno.

Postavlja se samo jedno pitanje: da li je zbog toga ato nije priznat ni u Americi ni u Evropi, Valdemar Udini manji umetnik? Ne, nije. Isto je toliko velik kao i u slucaju da je nekim cudom dobio bronzani spomenik na najprometnijem njujorakom skveru.

Velik je, najveći je sam u sebi. Velik je onima kojima je potreban.

- Onda, ako ste sigurni kao ato tvrdite... - gledao je ulurbano Baro na sat - ostaje nam joa samo da u podne kupimo tu sliku. Ja, sada, na lalost, moram da vas ostavim; imam neke obaveze!

Ocigledno, nije imao nikakvih obaveza, ali izbegavao je da odvede svog zemljaka na pice, jer se od njega ocekivalo da plati racun. Savetnik je na sve mislio.

- Ostacu joa malo ovde... - rece Arsen i vrati se devojcici sa lutkom.

Ali, carolije je nestalo. Molda zbog toga ato je vec ispraznio sav osecajni naboj ili ato ga je razbio Baro, tek, sa platna ga je posmatrala samo jedna devojcica i niata viae. Njena suatina zatvorila se u sebe poput akoljke.

- Niata ne mari, opet cemo se sresti... - proaapta i izade iz dvorane gde su bile izlolene slike. Proaeta i kroz ostale sale, potpuno nezainteresovan za tepihe, kineske skulpture od lada, rimske medalje i engleske gravure konja i pasa.

Niz Madison aveniju duvao je vetar.

Pojeo je hamburger za pultom nekog malog bara i popio razvodnjenu americku kafu. Onda je puaio i gledao Ameriku kroz izlog.

Zauzeli su mesta u sedmom redu dvorane.

To je bila prva aukcija kojoj je prisustvovao u livet, pa je, naravno, bio uzbudan. Pokuaavao je da razazna ko je medu publikom trgovac slikama, ko galerista, ko kolekcionar, a ko obican radoznalac. Viae od toga aarolikog sveta, koji se, ocigledno, vec dobro poznaje odranije, Arsena je zapanjila brzina i jednostavnost sa kojom se sve deaava.

Na maloj pokretnoj pozornici u dnu prostorije, pojavljivalo se platno na slikarskom stalku; licitator bi kazao redni broj dela u katalogu, ime autora i pocetnu cenu, a njegovi pomagaci su budno motrili publiku i aapatom mu prenosili nadmetanje. Arsen nije uspevao ni da dobro pogleda reprodukciju u katalogu, a vec bi se zacuo udarac drvenog malja o pult - platno je bilo prodato gotovo bez reci, jer su se ucesnici licitacije sporazumevali diskretnim znacima; pokretima prstiju, namigivanjem i kimanjem glave. Krulna scena bi se okrenula za sto osamdeset stepeni i pred njima bi iskrsla nova slika. Sve se odvijalo u potpunosti tiini.

Kupci su se nadmetali cak i telefonima! Dve lepuakaste devojke u diskretnim uniformama kuce dizale su sluaalice i prenosile cene voditelju aukcije. Arsenovo romanticko vaspitanje zahtevalo je za nijansu viae poatovanja prema majstorima, cija su imena za njega bila svetinja, od ove hladne i

korektne poslovnosti.

Mnoga njihova dela prodavana su rekordnom brzinom, bez mnogo cenjkanja i nadmetanja. Nije smeo ni da poceae nos koji ga je iznenada zasvrbeo. Jedan neoprezan pokret prema licu, mislio je, i kupicu Camillea Corota za pedeset i pet hiljada dolara!

Primetio je nekog debelog, masnog tipa, koji je izuo cipele i neprestano trljao nogu o nogu. Glavni licitator bi uvek najpre pogledao u njegovom pravcu kada bi se pojavila nova slika, na ata bi on samo kimnuo glavom ili jedva podigao dva prsta. Kupovao je remekdela kao da kupuje salatu, bez trunke uzbuđenja ili radosti.

Jean Francois Raffaelli (1850-1924): "Suncano aetaliate". Pocetna cena od osam hiljada dolara veoma se brzo pope na petnaest; jedno vreme se obrtala oko te cifre, a onda je pokrenu sa mrtve tacke telefonski duel, koji sumu dotera na dvadeset i cetiri hiljade dolara! Debeljko podile lenjo tri prsta u visini stomaka i Jean Francois Raffaelli pripade njemu za trideset hiljada.

Redali su se mali evropski majstori: apanac Cordero, Italijan Vittorio Reggianini; Franz Wilhelm Schiertz sa minuciozno slikanim grenlandskim predelom, Henri Fantin Latour - mrtva priroda sa caaom... Otiala je za aest hiljada dolara! Arsen se setio lekcije o Latouru. Zar se tako zavraavaju slavni livotopisi, cija je razdoblja, omedena valnim godinama ato oznacavaju prekretnice u stilu, bubao napamet?

Na ovoj pijaci na Madison aveniji (umalo ne pomisli: stocnoj!), valile su neke sasvim druge vrednosti od onih koje je on poznavao. Kao u nekom cinicnom padoku, smenjivali su se na sceni kod Parke Berneta veliki majstori, ludaci, zanesenjaci, romanticari, lirici udavljeni u alkoholu, danas zaboravljeni slikari a nekada u velikoj modi, bonvivani i tihi sveatenici svog zanata... Prohujaae u magnovenju njihovi uzaludni livoti, tragovi koje su ostavili iza sebe - i sve je to ovde imalo svoju ravnoduanu cenu, tacno odredenu kao i za bilo koju drugu robu. Bilo je necega, za Arsena uvredljivog, u brzini sa kojom su kupovani, jedni u bescenje, drugi precenjani, ali uvek bez ikakvog drugog merila osim nekog njemu nerazumljivog, trgovackog.

Poato su glavna dela, za koja je vladalo najvece zanimanje, bila prodana, dvorana se lagano praznila, a licitacija je sve viae dobijala na brzini. Nastupi serija malih, istocnoevropskih majstora lanr-scena: Roman Kochanowsky, A. Wulkow, obojica Poljaci, Adolf Chwala, Ceh...

Arsen je primetio i nekoliko svojih kolega. Bili su to istoricari umetnosti iz Istocne Evrope, koji su, isto kao i on, sedeli pokraj strogih konzularnih cinovnika i pokuavali da kupe neke, za njih valne slike.

Elegantno se okrenuvai na sceni - Arsenu se cinilo, mnogo ljupkije nego iko pre nje - na atafelaju se zaustavi redni broj 68. Portret "Devojciice sa lutkom". Valdemar Udini (1895-1957). Vlasniatvo privatnog kolekcionara, New Jersey. Pocetna cena sto osamdeset dolara.

Joa jedanput u ocima devojcice procita nemi poziv za pomoc. Poznavala je jedino njega u gomili okorelih skupljaca i trgovaca kojima je prepuatena. Nestade mu vazduha. Ruke su mu se tresle kao pomahnitale. Savetnik Baro, koji je vec imao iskustva sa licitacijama u Parke Bernetu, gde je nekoliko puta kupovao tepihe i kristal, samo kimnu glavom.

- Prvi put, drugi put, treci put... - odbrojivao je licitator prelazeci pogledom preko lica u dvorani.

U tom trenutku, devojka koja je drlala otvorenu sluualicu na uhu, dade znak da je neko s druge strane lice popeo cenu na dvesta pedeset dolara.

- Trista! - rece Baro.

- Trista pedeset... - objavi licitator. - Prvi put, drugi...

Savetnik podile cetiri prsta.

- Pet stotina dolara za "Devojcicu sa lutkom" Valdemara Udinija! - izviknu novu cenu covek za pultom.

Njihov nevidljivi konkurent, ocigledno, nije akrtario. Arsen prestravljeno pogleda savetnika.

- Molda je samo blef? - rece mirno ovaj.

- Kupi me za Koziliju! - vriatala je devojcica sa pozornice. - Ne daj me!

- Sedamsto! - ne izdrla Arsen.

- Polako... - aapnu mu Baro. - Ne uzbudujte se...

Devojka pokraj telefona kimnu glavom i licitator objavi da slika u ovom trenutku koata hiljadu dolara! Debeli covek se sa zanimanjem okrenu prema Arsenu i Baru. Nije ocekivao da ce nepoznati kozilijanski slikar dostici ikada hiljadarku. Neato se, izgleda, deaava? Neato u ata nije upucen.

- Hiljadu dvesta! - rece tiho savetnik.

Ocekivali su napregnuto odgovor iz bele sluualice, ali devojka ne dade nikakav znak. Prekinula je vezu. Protivnik je odustao.

- Kupljeno! - viknu licitator, a Arsen se mogao zakleti da mu se devojcica sa lutkom nasmeaila u znak zahvalnosti, pre nego ato iaceze sa pozornice zamenjena "Husarom na konju" Jana van Chelminskog.

Sklopio je oci i skljojao se bez trunke snage u sebi na tapaciranu stolicu. Savetnik ga je drmusao za rame:

- Hej, je li vam dobro?

- Umalo je nismo izgubili... - promuca i otetura iz Parke Berneta, sudarajuci se sa kupcima.

Kroz prozor Arsenove sobe na sedmom spratu hotela "Paradise", videlo se ono ato Evropljanin obicno zamialja i ocekuje od New Yorka: haos nabacanih oblakodera u cijim su podnojima, skljojane od starosti, trunule i tavorile niske zgrade. Kao da se neko preterano izraslo cedo dlinova igralo zidanja grada, pa nasumice redalo svoje obojene kocke jednu na drugu bez ikakvog smisla, a zatim, oko te sulude gradevine, isplelo gvozdenu cipku polarnih stepenica. Za jednog

Kozilijanca naviknutog od detinjstva na sklad ostrvskih gradova, koji su joa u petom veku podizani po strogim planovima na temeljima grčkih i rimskih kastruma, pogled kroz hotelski prozor izazivao je neato slicno osecanju bekstva iz akole urbanistickih mera. Ovde, u New Yorku, izgleda, sve je moguće! Uostalom, njega su zaista i podigla deca isterana iz skladnih evropskih gradova - remek-dela.

- Ali ata nas se sve to tice! - rece Arsen devojcici sa lutkom, koja ga je gledala prislonjena uz naslon fotelje.

Otkako je stigao sa aukcije, nije izlazio iz sobe osim ato se jedanput spustio u hol, gde je nakupovao dovoljno cigareta iz automata, dva sendvica od pastramija i bocu sevn-apa. Proveo je noc u bunilu, budeci se svakih pola sata da popuai cigaretu i razgleda svoj njujoraki plen. Osvetlio je devojcicu usmerenim mlazem iz male lampe sa nocnog ormarica i nije ju gasio preko noci, tako da je mogao videti a da ne napuata postelju.

New York ga ni najmanje nije privlacio. Za njega, koji se poput srednjevekovnog ritera nalazio na krstaakom pohodu u zemlji nevernika, bilo je valno jedino to da iz tudih ruku izbavi ovo kozilijansko dete i vrati ga u zavicaaj. Viae nije bilo nikoga između njega i nje - mogao je do mile volje da dodiruje prstima povrainu platna i lmureci prati vrhovima jagodica smenjivanje lazurnih povraina i pasti. U tom susretu sa delom majstora kome je posvetio najbolje godine livota, bilo je skrivenog, taktalnog ulivanja, zbog koga po svim muzejima sveta i postoje tablice na kojima piae da je "zabranjeno eksponate dodirivati prstima!"

Znao je da ce "Devojcica sa lutkom" - neosporno, kljucno Udinijevo delo - uskoro visiti na pocasnom zidu u Zavicaajnoj galeriji u Mimozi. Ovo je jedino vreme kad samo njemu pripada.

U deset sati zazvonio je telefon. Savetnik Baro se interesovao kada se vraca kuci. Za nekoliko dana, odgovorio je. Kad je vec u New Yorku, pokuaace da sazna neato viae o americkom periodu Valdemara Udinija. Imao je nameru da pronade kucu u kojoj je slikar proveo svoje poslednje dane, a i da fotografiae njegov grob.

- Ako vam neato zatreba - ponudio se savetnik - molete slobodno da mi se javite od devet do pet, na Konzulat. Sliku obavezno stavite u hotelski sef, jer njujoraki hoteli nisu sigurni... Sve su to sami gangsteri. ©to covek ovde dule livi...

Bio je u kupatilu i brijao se kad telefon ponovo zazvoni. Osim predstavnika svoje domovine sa kojim je malocas razgovarao, Arsen nije imao drugih poznanika u New Yorku. Sigurno je pogreaio telefonista na centrali, pomisli diluci sluaalicu.

Ali nije bila greaka. S druge strane lice dopirao je melodican lenski glas, koji je pitao da li mole razgovarati sa covekom koji je juce kod Parke Berneta kupio Udinijev portret "Devojcice sa lutkom"?

- O cemu se radi? - upita Arsen.

- Morala bih da se nadem sa vama, licno - kazala je lena. - Molete li da odvojite za mene pet minuta?

Zatecen njenim glasom, u kome je bilo tihe molbe i mazne bolecivosti, ali i navike da joj se ispunjavaju sve lelje, Arsen pristade i pokaja se istog trena, ali bilo je vec kasno. Dogovorili su se da se nadu u holu njegovog hotela za pola sata.

Pitao se ko je, i ata hoce od njega? Ipak, ocekiavao je sa nestrpljenjem. Njen glas, naime, joa mu je kolao po dubini uane akoljke, golicajuci radoznalost.

Zaboravili su samo da se dogovore kako ce se prepoznati!

Narednih pola sata Arsen je u svakoj lepoj leni koja bi izaala iz okretnih vrata ocekiavao damu sa kojom je razgovarao telefonom.

Poala je pravo ka njemu, kao da se oduvek poznaju. Sa njom je u plesnivi lobi uleteo i pramen vetra i na tren pokrenuo ustajali vazduh izmedu praanjavih tepiha i brokatnih tapeta natopljenih nikotinom bezbrojnih generacija hotelskih puaca. Spustio se sa visoke barske stolice i stao pred nju. Gledala ga je krupnim, malo razmaknutim ocima, boje najtamnijih borovnica. U prvom trenutku Arsen nije ni primetio niata drugo na njoj osim tih vlnanih ociju, koje su pozivale da se prema njihovoj vlasnici bude dobar i palljiv. Izazivale su slutnju ranih zaljubljenosti, od kojih se vec odavno bio potpuno izlecio.

- To sam ja - rece.

- Znam - kazala je.

- Kako?

- Ne znam...

Pripadala je onoj vrsti srečnih, minijturnih osobica, kojima je nemoguće tačno odrediti godine. Pod izvesnim osvetljenjem mogla je da prode kao neko ko ima dvadeset i pet, mada covek ne bi pogreaio kad bi joj dao i deset godina viae.

- Hocete li me ponuditi kafom?

Onjuaila je vazduh poput rasne lovacke keruae i kazala da "zaista ne razume ljude koji mogu da stanuju na jednom ovakvom mestu!"

- Zaato? - upita Arsen.

Nozdrve su joj joa podrhtavale. Lepo skrojene, blede, senzualne usne kao da su pozivale na dug i mek poljubac.

- Tako je nekako zagrobno... - odgovori njegova goaca. - Ovo je zgodan hotel za samoubice!

"Otkud zna ata sam pomislio prve noci?"

- Lep dan! - prekinu ona tu temu, meajuci nervozno kafu.

- Nisam joa bio napolju.

- Kalem to samo radi pocetka konverzacije! - nasmejala se, otkrivai niz sitnih belih zuba, ato joj ponovo promeni izgled. Menjala se iz casa u cas.

U njenoj odecu bilo je neceg nelogicnog, tako da nikako nije mogao da joj odredi druatveni pololaj i poreklo. Preko izlizanog svetloplavog dlinsa, ciji se porub parao i osipao na belim teniskim patikama, navukla je predugacak muaki dlemper, za nekoliko brojeva veci od mere koja bi joj pristajala. I to bi bilo u redu: Arsen bi je po tim oznakama kostima lako svrstao u neku lelernu umetnicku profesiju, da se nije ogrnula kratkom vizonskom bundom proaaranom prugama, koja je, ocigledno, koatala citavo bogatstvo. Dodamo li tome taanu od zgulvane kole sa pozlacenom bravom - zabuna je bila potpuna! Izvukla je iz nje paklo francuskih cigareta "Gitanes". Dok je u tipicnom lenskastom haosu svoje torbe tralila zagubljeni upaljac, Arsen baci pogled na debeo svelanj novcanica.

- Da predemo na posao - predlohi poato pripali cigaretu. - Koliko ste dali za onu sliku? Hiljadu dvesta?

- U pravu ste.

- Ustupite mi je za hiljadu i po, a?

Ponovo je otvorila torbu i pokazala mu novac, osvrcuci se plaaljivo naokolo, da neko ne spazi njeno blago.

- Pogledajte - rece - sve sami kea!

- ©ta vam pada na pamet!

- Zaato? - zacudi se ona. - ©to se ustelete? Ovo je, hvala bogu, zemlja gde sve ima svoju cenu. Free country!

- Nisam odavde - rece Arsen.

- A odakle ste?

- Sa Kozilije.

Zenice joj se raairiae od iznenadenja:

- Sa Kozilije?

- Da - rece Arsen - i Udinijev portret za nas apsolutno nema cene! - kazao je za nas! - Na lalost, zadocnili ste...

Dlepna Venera je cutala zagledana u okruglo jezerce crne kafe.

- Juce nisam imala sav novac... - prizna snuldeno. - Jutros sam pronaala ostatak.

- Vi ste, znaci, licitirali preko telefona?

- Da.

- Ne bi vam pomoglo ni da ste imali... - kazao je, ispunjen ponosom ato iza njega stoji citava jedna zemlja - Ostrvo.

- Kako mislite?

- Iali bismo do kraja, ako treba, pa molda i dalje. Ta slika pripada Koziliji i visice tamo, u Udinijevoj galeriji.

- A, tako...

Bilo mu je odjedanput lao te minijaturne lene-djevojciice, ato se upustila u neravnopravru bitku sa jednom drlavom, koju, evo, sada on predstavlja u New Yorku. Licila je na razocarano dete kome su kazali da vrati lutku u raf, jer je preskupa za nju.

Pogledala ga je ispod senke svojih aiaki, koje su joj nad ocima pravile malu nastreanicu.

- Mogla bih da nadem joa aesto dolara nastavila je da se pogada - ako biste me sacekali dan-dva?

Osmehnuo se nadmocno:

- Ne dolazi u obzir!

- Kazala sam to samo onako... - rece uzdahnuvai. - Za svaki slucaj. Da me posle ne grize savest da nisam sve pokuuuala. Je li slika kod vas?

- Jeste.

- U ovom hotelu? - upita zabrinuto, kao da je ko doveo dete na mesto koje nije za decu.

- Da.

- Je l' bih mogla da je vidim? - zastala je i dodala mazno: - Molim vas...

Razmialjao je. Cega ima da se plaai? Nece mu je oteti: Jaci je od nje.

- Zaato da ne?

Iz malog novcanika ukraaenog starinskim goblenom izvadlia je tri novcica i stavila ih na pult.

- ©ta to radite?

- Za moju kafu... - rece.

Odgurnuo je rukom njen novac i dao dva dolara barmenu:

- Kod nas u Koziliji to nije obicaj!

Gledala je u vrhove svojih izbledelih patika dok su se peli liftom. Primetio je da joj je kosa iaarana prvim sedim vlasima.

Spustila se odmah na ivicu zgulvane postelje, ne obracajuci nikakvu palnju na nered u sobi i oblak dima koji je lebdeo pod tavanicom. Zagledala se u portret. Između njih dve, kao da se istog casa

stvorio fluid. Arsenu se ucini da niko ne bi mogao da probije te nevidljive niti, pa odustade od ideje da prode izmedu lene i devojcice kako bi otvorio prozor da pusti dim napolje.

Cutali su, a kada zausti da je neato zapita, ona ga zaustavi podignutom rukom, pa je ostao da stoji kod vrata, ne znajuci kako da se ponaaa.

Najzad, njegova goaca duboko odahnu;

- Imate li neato lestoko? - prenu se, pogledavai ga kao da se cudi otkud i on tu.

Nalio joj je u caau dva prsta kozilijanske travarice. Iskapila je u jednom gutljaju.

- ©ta je to? - upita mrateci se.

- Naaa rakija.

- Ah, to je znaci to!

Seo je pokraj nje i posmatrao joj oatri profil na svetloj osnovi prozora, kao na nekoj medalji koju su svele iskopanu doneli u njegovu galeriju na procenu.

- Necete se ljutiti ako vas neato upitam? - rece, sipajuci novu turu travarice u caae.

- Videcu, kad me budete pitali... - odgovori ona snuldeno.

- Zaato vam je toliko stalo baa do ovog portreta?

- Stvarno vas zanima?

- Stvarno.

Kada mu se okrenula, lica su im bila blizu jedno drugom.

- Zato ato je to moj portret - rece.

- Vi ste... - promuca, uporedujuci je sa slikom iz koje je devojcica nemo potvrdivala glavom.

Mala dama ponovo zaroni u svoju izgulvanu torbu i otuda posle kraceg traganja, cuteci, izvuce posetnicu na kojoj je finom zlatnom kapitalom bilo odatampano:

H. R. H. PRINCESS ZOE OF KOZILIJA

"Ako me neko zatekne sa njom u sobi," paralisao ga je strah, "ne gine mi deset godina robije u kozilijanskim kamenolomima! Ljudi su zatvarani i za manje stvari; zbog kakvog pisma ili cak samo razglednice iz inostranstva. U mnogim slucajevima, bila je dovoljna i recenica da su ljudi zatvarani i za manje stvari; zbog kakvog pisma ili cak samo razglednice iz inostranstva, pa da coveka pojede pomrcina..."

A on je, vec drugog dana boravka u New Yorku, uspeo da ostane sam u hotelskoj sobi sa jednom pravom princezom Kudelin, na nesrecu princezom svoje sopstvene zemlje u izgnanstvu, cijoj je porodici, ukljucujuci tu i buduca pokolenja - praunuke, cukununuke i cukun-cukun-cukununuke

bio zauvek zabranjen povratak na kozilijanske obale! U glavi mu se premotavao ubrzani nemi film u kome, zacudo, on nije bio glavni junak. Video je iseljavanje svoje male porodice iz kuce na Trgu u Mimosi, prinudni rad u unutraanosti Ostrva, gde se skapava od suncanice i kamene praaine, a i muke kroz koje ce morati da mu prode kcerka. Video je kako je tuku njeni drugovi iz osnovne akole. Cuo je kako ga bespomocno zove da joj pomogne, priteanjena u uglu ucionice, a on ne mole da stigne, jer je na robiji ili u Americi, svejedno.

Ustao je i dva puta zakljucao vrata.

Stojeci tako sa jednom rukom na bravi, pogledao je minijaturnu lenu ato mole da donese nesrecu svakom Kozilijancu koga sretne, a da cak niata i ne ucini - samo da postoji! Poluisprulena na njegovoj postelji, bila je potpuno nesvesna opasnosti u koju ga je gurnula. Razgledala je svoje detinjstvo na Udinijevom portretu, a blaga tuga sencila joj je sfumatom uglove usana i isturene jagodice.

Zurio je u njenu posetnicu koju je joa drlao u ruci, ne znajuci ata da ucini sa njom.

- Dajte mi to! - zatraali princeza, i on joj je pruli.

Precrtala je energicno perom H.R.H. PRINCESS, a zatim i ostatak - OF KOZILIJA, tako da na posetnici ostade samo njeno ime: ZOE.

Vratila mu je vizit-kartu, podvila noge pod sebe i podnimila bradu rukama.

Vreme je iznenada stalo.

Ma kakav pokret napravila, ma kako bila odevena, i ma koliko se preruaavala, ma gde da se nalazila, princeza Zoe je svuda i u svakom casu kosila na svom bledom licu beleg duge kraljevske loze, ato vuce poreklo iz magle legendi i predanja, punih ratova, ubistava, pokolja, zavera, trovanja i prevrata, nasilja i izdajstava - ludi plamen plahovitog karaktera Kudelina, ato je menjao istoriju i geografske karte, pomerajuci svojom strasnom pohlepom i gramzivoacu, kraljevski nezajalljivom megalomanijom, granice poseda u krvi i dimu.

I sada, dok je prekratenih nogu, podnimljena, sedela na lelaju jedne bezlicne hotelske sobe, mirno i pomalo utuceno, ispod tog prividnog spokojsstva svetlucaao je lar nekog davnog polara pod pepelom duge dekadencije istrulelog porodicnog stabla.

"Oni se vec radaju poraleni i u izgnanstvu..." - pomisli Arsen.

I u izlizanim farmerkama i airokom, razvucenom dlemperu, Zoe je zadravala neato od kraljevske mirnoce. Kao da je bila ogrnuta nevidljivim plaatom neke izdvojenosti iz puka. Nije slucajno pomislio na staru kozilijansku medalju! Tu istu oatru siluetu visokih jagodica i malo povijenog nosa, slicnog ranim grckim skulpturama, Arsen je sretao na starom kozilijanskom novcu. Njena prabaka, Zoe II, koja se zakaluderila i postala svetica, njena baka - Teodora, cuvena zbog orgija sa konjickim oficirima; njena majka, ubijena u atentatu 1940. namenjenom njenom ocu, kralju Kozilije, Nikolasu Kudelinu Cetvrtom - imale su taj isti, ponosni i odsutni aristokratski izraz, pun skrivene celnje za ljubavlju.

Bila je princeza - jedan od poslednjih izdanaka vec izumrle ljudske vrste; slucajno preleveli

primerak u doba sveopate prosečnosti i demokratske konfekcije.

Arsen se osećao kao arheolog koji je iznenada, na nekoj plati za vreme letovanja, ugledao dinosaurusu kako izlazi iz mora.

- U kom ste znaku rođeni?

- Riba - reče Arsen.

- Znala sam - kazala je princeza - i ja sam riba.

- Nije pitanje za jednu damu - reče Arsen. - Ali, koje godine?

- Trideset osme - reče princeza. - A vi?

- Trideset osme.

- U martu?

- Devetog marta - reče Arsen.

- Oh, bole! - spustila je glavu na njegovo rame i zalmurila, a kada posle nekoliko trenutaka ponovo otvori oči, ona reče: - I ja sam rođena devetog marta. U šest po podne. Osetila sam to čim sam te ugledala!

Astrološka privlačnost spoji ih takvom silinom da nisu stigli ni da maknu prstom. Zaboravivši potpuno da ih deli kazna; zaboravivši ko su - najzad, pronašli su se na svetu!

Ugledali su u isto vreme prvi put nebo nad Mimosom: princeza iz Rezidencije a Arsen iz skromnog iznajmljenog stana svog oca, profesora klasičnih jezika. Izrasli su im u isto vreme prvi zubi, zaradili su istog leta prve oliljke na kolenima, zabrinuli se iste godine zbog prvih sedih. Stara bajka o pastiru i princezi blesnula je tako ponovo jednog vetrovitog njujorakog dana u hotelu "Paradise", na obali novog sveta, gde sve ima svoju cenu i gde je sve moguće opipati i kupiti, u zemlji koja još nije stigla da prolije i odboluje svoje price iz klasične starine.

"Čta da radim?" - pomisli, ne primećujući da za ruku drli jednu pravu princezu.

Princeza Zoe (na grčkom, Zoe znači život) došla je na svet posle dvesta pedeset i tri godine vladavine dinastije Kudelina. Njeno rođenje obeleženo je velikim vatrometom sa platoa ispred Rezidencije. Tom prilikom pirotehničar iz Barija izgubio je tri prsta i levo oko. Vatromet, koji je dve godine kasnije priredila eskadra italijanskih bojnih brodova, koatao je mnoge Kozilijance i prstiju i glave. Kralj Nikolas Kudelin Četvrti pobeo je u avajcarsku, u koju je inače, još pre rata, bio izvukao najveći deo svog privatnog kapitala. Njegov regent, general Drman Sopilo, uspeo je da od pada Italije 1948. jedno vreme zadrži prividnu nezavisnost Ostrva, i pored invaziona britanskih trupa koje su ga zaposlele 1944. godine, ali ga je zbacila grupa progrički orijentisanih oficira, koju je predvodio pukovnik Spiros. Kralj je povremeno navraćao u Mimosu. Veći deo godine provodio je na Azurnoj obali, takmičeci se u jedrenju. Između 1947. i 1960. Kozilija je imala neato slično parlamentarnoj demokratiji - dinastija Kudelina služila je viae u dekorativne svrhe, radi turista. Pred Rezidencijom se smenjivala slikovito odevena strala, a svakoga dana u

sedam po podne pucao je sa tvrdave top. Mnoštvo usitnjenih gradanskih i seljackih stranaka, od kojih ni jedna nije uspevala da privuce vecinu glasova, dovele su Ostrvo na rub propasti. Ne kale se uzalud: koliko Kozilijanaca - toliko partija! atrajkovi, privredne krize, politicka ubistva, kidnapovanja i ucene, diverzije i svakodnevene eksplozije bombi po redakcijama listova, zapretili su gradanskim ratom. Predvodeci grupu majora iz garnizona na jugu Ostrva u Svetoj Basi, istorijskim maraem, Mimozu je zauzeo Major Saracen, inace sin siromaanog ribara. Kralj je odjedrio svojom jahtom ka grckim vodama. Ukinut je parlamentarni sistem, a uvedena privremena vladavina Vojnog saveta, koja, evo, traje vec sedamnaest godina.

Princeza Zoe sa svim tim nije imala nikakve veze, jer je od svoje druge godine livela u avajcarskoj i Velikoj Britaniji. Sa Kozilijom je jedino vezivala zabrana povratka, koja je obuhvatala citavu porodicu Kudelina. Povremeno, o nju su se otimale emigrantske partije rasute po svetu, leleci da pomocu njenog imena naprave politicki kapital. Odbila je i leve, i desne, i umerene, i radikalne, i plave, i crne, i mlade, i konzervativne. Posle izvesnog vremena digli su ruke od princeze i smatrali je pravom ilustracijom degenerisanja kraljevskih porodica, drleci da je niata drugo ne zanima do medunarodnog dlet-seta. U rubrici "Zanimljivosti iz sveta", novine su s vremena na vreme objavljivale vesti da se princeza Zoe od Kozilije ponovo udala. Prvi put za automobilskog asa Lea Adama, drugi put za Dominga Menciju - latinoamerickog milijardera, treci put za britanskog glumca Montyja Parkera.

Princeza je, cinilo se, potpuno otpisala Koziliju, na koju je podsecala jedino njena titula na posetnici.

Arsen je bio prvi Kozilijanac sa kojim je razgovarala u poslednjih trideset i sedam godina, ne racunajuci svoju ulu porodicu.

Izvukla je ruku iz njegove aake i popravila frizuru pred ogledalom na vratima rasuaenog ormara.

- Onda, zbogom, duao! - mahnu svojoj maloj dvojnici na portretu. Dodirnula je Arsena. Hvala ti ato si mi dozvolio da vidim sliku. Ne znaa koliko mi je to znacilo.

Strah od susreta sa princezom kod Arsena zameni panika da je viae nikada nece videti. Produliti bajku pod svaku cenu, makar za jedan sat, bilo je sve ato je leleo tog casa. Covek ipak ne sreće svoju princezu svakog dana! Uostalom, zar nije New York najveći grad na svetu? Ko će ga videti sa njom?

- Da rucamo zajedno? - cuo je sebe kako predlale svojoj goaci.

Oklevala je. Zatim je izvukla rokovnik iz torbe i pregledala svoje termine:

- O.K. - rece. - Mogu li da se poslulim telefonom?

Dok je, pretvorena u poslovnu lalljivicu, veoma brzo i veato odgadala i premeatala svoje obaveze, raskrucujuci subotnje popodne za druljenje sa njim, Arsen se pitao ata da uradi sa dragocenim platnom. Nije mu se ostavljalo u hotelskom sefu - pokazao bi pred princezom oprez nedostojan jednog ovakvog izuzetnog trenutka. Kao da mu cita misli, Zoe predloli da neuokvireno platno sakriju iza velike reprodukcije akvarela Johna Marina, koja je krasila celni zid sobe. Uciniae tako. On je skidao Johna Marina, a ona drlala svoj portret u narucju. Pogleda joa jedanput sliku izbliza i

uzdahnu:

- A baa sam mirno livela poslednjih meseci... Gde hocea da rucamo?

Pripadala je onoj vrsti osoba koje moraju da dodiruju sagovornike kad im se obracaju, kao da im reci teku kroz jagodice prstiju, a ne kroz usne.

- Bilo gde - rece Arsen. - Svejedno mi je.

Princeza se na ulici smanjila na velicinu Palcice. Pololio joj je zaatitnicki ruku preko ramena. Kao da je citava stala u njegov dlan.

Iznenada, on oseti potrebu da je atiti.

Rucali su u gradu, u Houston Streetu kod "Ballata".

Zoe je narucivala jelo, a Arsen razgledao sumanute plakate Andyja Warhola i Rauschenberga. Nisu licili ni na ata ato je video ranije.

"Ballato" je bio prepun svetlokosog mladog sveta, koji je tek napustio postelje radi subotnjeg "branca". Posmatrao je sa zaviacu srečne parove ato su do pre pola sata vodili ljubav, a sada se raduju dorucku-rucku i prave planove kako da utucaju poslepodne.

Kako je odjedanput sve postalo jednostavno! Ljubav, suncana strana ulice preko puta i zidovi od crvene cigle sa kojih se ljuate stari afiai, livot, sve. Njegova rodna Kozilija izgledala mu je daleko. Video je njene obrise na karti; senka ukletog galeba u letu, pala na modru osnovu Sredozemlja.

U ovo doba dana, u ostrvskim kafanama sede samo muakarci. Odeveni su svecano u bele koaulje i crna odela. Na stolu: obavezna travarica, kozji sir, masline i subotnje izdanje "Glasa Kozilije". Nigde ni jedne lene! One spremaju ruckove i cekaju muleve da se vrata teakim dostojanstvenim korakom, koji govori o tome da su neprikosnovene glave porodice. Deca ce joa sa ulice zavikati: "Otac dolazi!" Tek tada ce baciti pirinac u kljucalu supu, da se ne raskuva a da ipak ne ostane suviae tvrd. Gledajuci njujoraku mladel oko sebe, video je subotnju Koziliju na temeljima straha. Deca se plaae majki, one dracu pred mulevima, ovi se boje svojih oceva - svi zajedno Majora, koji sve vidi iz svoje rezidencije. Da li je uopate moguće liveti bez straha?

Princeza je za sebe narucila samo zelenu salatu, a njemu je predlolila da proba omlet specijalitet kuce. Pili su Bloody Mary, kao i ostali. Gledajuci je kako gricka listove salate, pomisli da se hrani kao zec. Sluaao je kako mu govori o svojim neuspelim pokuaajima da nabavi bilo ata ato je vezivalo za kraljevski predlivot u Koziliji. Makar kakav dokaz da je nekad zaista bila princeza!

Posljednji put, bio je u pitanju jedan plavi tepih iz njene decije sobe, koju je delila sa bratom, princom Andreasom. On sada livi u Antibesu, na imanju njihovog oca, ato ga je dobio posle parnice protiv nje - rodene sestre! Taj cilimcic nije bio nikakav raritet, niata posebno - dosta cest primerak persijanera za klanjanje u dlamiji, uostalom, ne baa u sasvim dobrom stanju, a pojavio se na licitaciji kod "Druckmanna" pre pet godina zajedno sa nameatajem i slikama iz zaostavatine njene tetke, koja je umrla u Bostonu.

- Baa sam lelela da ga dobijem natrag! - poveravala mu se princeza. - Ta plava boja je, inace, prva

stvar koje se zaista secam u livotu. Verovala sam da cu jednoga dana poleteti na njemu iznad Mimoze...

Veliki okraaj kod "Druckmanna" nije mogao da razume niko sem princeze i njenog brata princa Ardreaa. Za tu priliku doleteo je cak sa juga Francuske. Sedeli su, pricala je Zoe, na suprotnim krajevima dvorane i borili se za plavi komad svoga djetinjstva. "Andreas nije loa covek, samo je slabic koga lena tera na sve te stvari, jer obolava novac!" - kazala je princeza. Zbog nje i ne govore jedanaest godina. A na svetu imaju samo jedno drugo! Nikoga viae. Siroti Andreas! Nabijali su, dakle, cenu tepihu koji se prodavao za trideset i pet dolara, a ubrzo, zahvaljujuci njihovoj tvrdoglavosti, dostigao vrednost od osam hiljada! Niko nije mogao da razume ata to tako vredno nalaze u jednom izlizanom cilimcetu, koji bi u najboljem slucaju mogao da posluli kao prostirka za psa. Na osam hiljada, Zoe je odustala - nije viae imala ni centa i tako je plavi tepih odleteo na Azurnu obalu. Bila je to pozna osveta brata, kome je, kada su bili mali, samo pokatkad dozvoljavala da posedi na njenom letecem cilimu.

- Ne znam ata bih sve dala samo da ga imam! - ponovi Zoe. - Mislim da mi se ne bi moglo dogoditi viae niata rulno u New Yorku kad bih samo minut posedela na njemu! Taj slucaj me je naceo. Znala sam da necu dobiti ni svoj portret, ali, shvataa, morala sam da ucestvujem, da se borim...

Princeza mu je otkrila da ato je starija, to ceace misli na Koziliju.

- Cudno? - kazala je. - Nekada bi proalo po dve-tri godine a da i ne pomislim na Ostrvo! Ali, otkako sam preala trideset i petu, mislim na Mimozu svakog dana. ©ta se to deaava sa mnom?

Pogledala ga je kao da od njega trali pomoc za neku nepoznatu, neizlecivu bolest koja je napala:

- Molda sam pocela da starim? Da tralim korene? Poreklo? To je tako cudno! Mogu da otputujem bilo gde - samo ne tamo gde sam rodena. Molda baa zbog toga ne prestajem da mislim na Rezidenciju, na sve one duge mracne hodnike, vrt, kuhinje i atalu za tatine konje. Ponekad je to zaista neizdrlljivo! Pitam se ata tamo imaju protiv mene? Razumem da su sa mojim ocem imali neraaciacene racune, ali on je mrtav. ©ta sam im ja kriva? Imala sam samo dve godine kada smo napustili Ostrvo. Pre nekoliko godina napisala sam pismo Vojnom savetu. Molila sam ih da mi dozvole da posetim Mimozu, makar samo izmedu dva aviona. Nisu mi uopate odgovorili...

Arsen se setio uvodnika na prvoj strani "Glasa Kozilije", koji je bio posvecen toj temi i koji je u maglovitim aluzijama govorio o tome kako "propala aristokratija leli da se vrati na Koziliju, gde ce je uvek cekati samo jedan odgovor - ne! Jer, Koziliji, koja danas pliva u prosperitetu, sluleci kao primer narodima na jugu i severu Mediterana, viae nisu potrebne teniske aampionke i nemoralne princeze..." Pateticno intonirani uvodnik na pet stubaca niko u Mimozi nije sasvim razumeo. Nagadali su danima ata se krije izmedu redova.

Daleko ostrvo lebdelo je poput prokletstva iznad njihovog stola u "Ballatu", dok su spolja izgledali isto onako sretni kao i ostali parovi u rano subotnje poslepodne. Arsen je osluakivao veseli lagor gostiju. Ponegde bi prsnuo zdrav i srecan smeh. Jedini su on i Zoe bili tamnokosi. Ucini mu se da sedi medu ljudima sa neke druge, plave planete. Rodeni od oceva doaljaka, bili su potpuno operisani od nostalgije. Da li bi uopate shvatili postojanje nevidljivih spona kojim ih je vezivala daleka Kozilija? Ne bi se iznenadio kad bi ih iznenada stavili pod stakleno zvono i poceli

da izucavaju kao dva slucajno preostala bacila iz Starog sveta, koji u sebi nose zarazu staromodnih i prevazidenih osecanja, kao ato su nostalgija, bezrazlolna tuga, inat, celnja za nebesko plavim tepihom za klanjanje iz decije sobe...

- Zavidim im - kazao je princezi. - Izgledaju srecno...

- Ne brini se za to! - rekla je. - Svako placa neku svoju cenu. Imaju i oni svoje probleme.

- Ipak, cini mi se da se toliko razlikujemo. Strah me je da nas ne nabodu na iglu, kao dve cudne bube, i ne stave u vitrinu...

- Viae mi odgovara da budem leptir!

- Leptiri live samo jedan dan?

- Ali zato bar lete.

Posle su lutali po Sohau i nasumice ulazili u galerije, kada bi im se neato svidelo kroz izlog. Smejali se aaaavoj izlolbi Don Flavina koji je kod "Heiner Friedricha", u potpuno praznoj dvorani golih zidova, postavio samo dve baterije fluorescentnih cevi. @uta i ljubicasta svetlost meaale su se na sredini dvorane i to je bilo sve. Kupovali su luckaste razglednice u nekoj maloj knjilari u podrumu. Princeza je kupila srce za Dan Valentina; Arsen - fotografiju iseljenickog broda ato pristaje uz njujoraki dok.

Sedeli su u kafeu "Regio" u Bleecker Streetu, okruleni decom koju su roditelji izveli u subotnju aetnju. Jeli kolace sa jagodama i alagom i pisali razglednice. Princeza je poslala sama sebi srce. Arsen je leleo da se javi profesoru Kuzenu, ali bojeci se da mu ne napravi neprilike, odustao je i iscepao razglednicu.

- Oprostite - rece stari kelner, kome je Arsen ostavio neuobicajeno visoku napojnicu. Cuo sam da govorite grcki.

- To nije grcki - ispravi ga. - Govorimo kozilijanski.

- Ah, znam - kazao je kelner - Sicilija! Imamo ih dosta ovde u New Yorku, u Maloj Italiji!

- Kozilija! - ponovi Arsen. - Mi smo sa Kozilije.

- Korzika? Zar to nije isto?

- Ne, to je drugo.

- Spelujte mi, molim vas!

- K o-z-i-l-i-j-a.

- Kako sam glup! - lupi se kelner po celu. - Kozilija, pa da! To je ono ostrvo gde se stalno svadaju Grci i Turci?

- Mislite, Nikozija?

- Pa da! Nikozija! - bio je srecan ato je najzad uspeo da odredi zemlju svojih gostiju.

- Nikozija je na Kipru! - gubio je Arsen livce. - A Kozilija je potpuno drugo ostrvo na Mediteranu. Posebna drlava, razumete?

- Molete li mi ostaviti komad vaaeg novca? - zamoli ga kelner. - Imam zbirku...

Arsen je u dlepu pronaaa jednu zaostalu kozilijansku liru sa likom Majora Saracena i poklonio je kelneru. Zauzvrat, ovaj mu napuni dlep aibicama kafea "Regio".

"Dolazim sa ostrva koje ne postoji!" - mislio je dok su aetali Greenwich Villageom. "Vekovima na njemu live nepostojeci ljudi. Ne postoji ni istorija, ni knjilevnost, ni filozofija niata! Sve naae muke bile su uzaludne, jer mi, u stvari, uopate i ne postojimo nigde, sem u naaoj sopstvenoj visokoj uobrazilji o sebi samima. I ne postoje mucenja kroz koja smo morali da prodemo; ni ljubav koju smo osecali za svoju domovinu - za najveći deo ove planete niata ne postoji ato je naae."

- Nemoj to uzimati suviae srcu... - teaila ga je princeza. - Ja sam se vec odavno navikla da ne znaju za Koziliju. Uostalom, da li ti znaa koji je glavni grad drlave Colorado?

Priznao je da ne zna.

- A Colorado je veci od Kozilije bar nekoliko puta!

Sve je viae osecao razliku u vremenu koju nije leleo da prizna New Yorku, smatrajuci to izvesnom razmalenoacu svetskih putnika. Leteci na zapad preko okeana, zaradio je aest sati. Od uzbuđenja nije spavao vec dve noci i dva dana, pa se sada to produleno i neprospavano vreme nakupilo, traleci svoje. Kapei su mu se lepili od umora i sna, a telo bi mu s vremena na vreme protresla groznica. Cinilo mu se da mu lice gori. Usne su mu bile sprlene nikotinom americkih cigareta, koje nikada ranije nije puai. Nalazio se u totalnom nesporazumu sa okolinom. Njujoraki prizori su se maglili i mutili, kao da je ledima priljubljen uz zavitlani zid smrti, u cirkusu. Spolja gledano, sve je bilo potpuno realno i razumljivo, ali pomereno vreme cinilo je da budan sanja.

U njemu su zavijali ostrvski psi. Cuo je aum nocne plime kako preлива kamenu rivu u Mimozi.

- Koliko je sati?

- Pet.

"Dok je njima dan, u meni traje kozilijanska noc... I bice uvek tako!"

Poleleo je da negde popije jaku duplu kafu, da se rasani.

- Ja cu ti je skuvati! - predlolila mu je princeza. - Imam kod kuce automat za espresso...

Kazala je da stanuje u blizini, pa su krenuli peake kroz spletove ulicica Greenwich Villagea. Zapanjilo ga je koliko New York malo lici na sebe iz filmova! Umesto oblakodera, od kojih se nije videlo nebo i "gde je covek tako izgubljen i sam kao na samom dnu nekog dlinovskog kanjona, u kome usred dana gore sijalice." - kako su to lepo opisivali kozilijanski dopisnici, prolazio je pokraj kuceraka, ne viaih od onih u Mimozi.

Princeza je otključala vrata na jednoj veoma uskoj zgradi, u Charlton Streetu. Ušli su u njen studio, čiji su straljivi prozori, od tavanice do patosa, gledali na minijaturni vrt. Nasred vrta raslo je Arsenu nepoznato zimzeleno drvo, airoke, lisnate kroanje. Vrt je bio ograden belim zidom uz koji se peo braljan. Prostorija u kojoj se naaao bila je prekrivena cupavim belim sagom, gotovo bez ikakvog nameataja, osim prostranog francuskog kreveta oko koga su lelale gomile knjiga. Izuzimajući toaletni stolic sa tri ogledala, zatrpan kozmetikom, i pletenu fotelju od pruca, u ovoj beloj oazi, čije je prazne zidove ukraavao jedino tanki crni krst, sve ostalo ato je potrebno za livot lelalo je po tepihu. Televizor, gramofon, razbacane ploce, "New York Times" i dva bela telefona. Beli kineski lampion umesto lustera, bela indijanska asura kojom je prekriven krevet, male bele kamene glave sa Devicanskih ostrva na prozirnom staklenom stolu - sve je, uglavnom, bilo belo, sem princezine tamne kose i ociju. I sve je u toj sobi odisalo besprekornim ukusom i elegancijom, postignutom, cini se, bez ikakvog posebnog napora.

Samo je neato remetilo ovu istancanu belu harmoniju! Sa vrha belih zavojitih stepenica spuatale su se u kaskadama gomile raznobojnih balona, uznemirenih promajom koju su Arsen i princeza napravili otvorivai vrata.

- Odakle ti? - pitao je Arsen.

Zoe se nasmejala:

- Ne znam... - rekla je. - Kad sam se jutros probudila, zatekla sam punu kadu, gore, u kupatilu! Poceli su da kuljaju niz stepenice kao ludi... ©ta da radimo s njima?

Baloni su se muvali oko njihovih nogu. Odluciae da ih se reae. Zapalili su dve cigarete i poceli da ih uniatavaju larom. Uskoro viae nije bilo ni jednoga.

Princeza je kuvala kafu u maloj cajnoj kuhinji, ato je podsecala na brodsku kabinu. Bila je sva opremljena ukradenim stvarima sa putovanja; od pribora za jelo do caaa i pepeljara. Arsen je stavio na gramofon Mozartov Koncert za flautu i orkestar u G-duru.

Kada se posle desetak minuta njegova domacica vratila sa dve prozracne aolje, koje je iznutra zapljuskivala kafa a spolja morski talasi nepoznatog kineskog keramicara, on je vec duboko spavao, sklupcan na belom sagu pokraj gramofona.

Pokrila ga je asurom i gledala kako duboko diae, kao decak izmoren igrom, posle napornog dana. Izgledao joj je tako dirljivo i smeano u svom demodiranom mrkom odelu i lutim cipelama. Bio bi gotovo lep da se drukcije obuće! Oseti nelnost prema slucajno pronadenom vranjaku. Zar nije prevalio ogroman put iz starog kraja, cak preko okeana, da bi pronaaao njen portret i vratio ga u njihovu zajednicku domovinu, iz koje je, na lalost, zauvek izbacena.

Bilo joj je lao da ga budi.

Presvukla se, naaminkala i izaala na prstima iz studija.

Cekale su je vecernje obaveze. Najpre vecera kod "Regine" sa valnim ljudima iz "Voguea", a onda otvaranje izlolbe Sola Lewitta u Muzeju moderne umetnosti.

Konceptualista Sol Lewitt nije izlolio niata ato bi makar malo podsecalo na slikarstvo. ©vrljao je

obicnom olovkom po neprikosnovenim zidovima Muzeja, medu kojima se muvao zbunjeni njujoraki krug ljubitelja i poznavalaca.

- Vi me podsecate na dete koje uniatava sobu svojih roditelja! - kazala je Solu Lewittu, kome su je predstavili.

- Napokon jedna pametna misao veceras! - odvratio je Lewitt.

Naredna tri dana njena slucajna opaska krulice po njujorakim salonima.

Usput je uredniku kulinarske rubrike "Harpers Bazaara" izdiktirala tri recepta za dijetalne salate bez posledica, i primila za to cek na dvesta pedeset dolara.

U baru hotela "Carlyle" na Madison aveniji, gde su je odveli neki prijatelji, sluaala je kako Marian McPortland vencava debisijeovski svetle akorde "Odblesaka na vodi" raskoanim dlez-varijacijama. Prepustila se svetlucavim slapovima ato su izvirali ispod prstiju stare pijanistkinje, prateci jednim uhom razgovor za stolom. A sve to vreme bila je gotovo srečna. Kao da je ceka neki dragocen, potpuno bezrazlolan poklon.

Nije li tome bio uzrok onaj sanjivi Kozilijanac, kome cak nije zapamtila ni ime?

Obicno je uvece, pre svojih izlazaka, ostav ljala upaljena sva svetla; plaaila se povratka u mrak. Prvi put posle mnogo godina, ona ih je pre polaska palljivo pogasila. Neko je najzad ceka kod kuce.

"Krajnje je vreme da nabavim jazavicara," pomisli.

Mozartov adado u izvođenju Jean-Pierrea Rampala - vlati trave na bolesnom vetru vrteo se po ko zna koji put. Zaboravila je da iskljuci automatski pik-ap.

Njen kozilijanski podanik joa je uvek spavao kao nevinaace.

Probudila ga je, poato mu je bila pripremila obilatuu salatu od mladog graaka sa sitno seckanom aunkom i sirom. Ivakao je poluspavajući. Graaak mu se kotrljao sa viljuake.

Nije imala srca da ga izbacii iz kuce u dva sata posle ponoci. Ko zna bi li uopate umeo da zaustavi taksi u ovo vreme i pronade svoj hotel u gornjem gradu? Plaaila se da ga samog puata pod zemlju, u metro.

- Molea spavati ovde... - kazala je posle kraceg razmialjanja.

- Gde? - upitao je bunovno.

Pokazala mu je svoj airoki krevet i otiala da se okupa.

- Sa koje strane spavaa? - doviknuo joj je u kupatilo.

- Sa one gde su telefoni! - odgovorila je kroz dobovanje tuaa.

Uzeo je zrno graaka iz zdele i stavio ga ispod madraca s njene strane lelaja.

Kada se spustila iz kupatila na vrhu stepenica, ogrnuta dugom kucnom haljinom od belog frotira (reklamni poklon robne kuće "Saks" za koju je povremeno radila), on je joa uvek sedeo na ivici postelje u svom nemogućem odelu.

- Nemam pidlamu... - priznade kao krivac.

- Spavaj bez nje... - kazala je. - Meni ne smeta. I ja spavam gola.

Arsen se stidljivo uvukao ispod elektricnog pokrивaca, prekrivenog stotinama leptira.

- Da se dogovorimo? - kazala je princeza. - Ustupam ti polovinu kreveta i niata viae! Ti si moj veliki brat iz Mimoze i bicea dobar decko, zar ne? Nadam se da necea zloupotrebiti poverenje? Ne volim da se rvem u ovo doba... O.K.?

- Ne smem cak ni da pokuam? - upita je. - Reda radi?

- Ne - kazala je. - Molea da sluaaa svog Mozarta koliko lelia. Meni ne smeta... Laku noc!

- Hej! - pozvao je posle izvesnog vremena.

- Mogu li da puaim u tvom krevetu?

Ona nije odgovorila. Spavala je duboko.

- Laku noc, visocanstvo! - rece za svaki slucaj tami po kojoj su lepraali leptirovi.

Ali, pred jutro, doalo je do incesta izmedu novog brata i sestre.

Princeza Zoe, koja nije bila navikla da preko cele noci deli svoj krevet, odvukla je citav pokrивac na svoju stranu, umotavai se u njega kao mala mumija. Arsen je probudila hladnoca jer su spavali pokraj otvorenih prozora. Odmotavajuci princezu, da nekako dode do dela pokrивaca koji mu je pripadao, iznenada otkri njeno toplo, cokoladno telo.

Vodili su ljubav bez reci i bez poljubaca, dugo i kroz san, u mutnom jutru ato je stizalo kroz kroanju stabla u vrtu.

- Trebalo je da znam, da se necea drlati reci... - prebacila mu je Zoe.

- Da odem?

- Oh, ne! Kako je dobro imati te pokraj sebe ujutru... - uzdahnu, priljubivai se joa cvrace uz njega.

- Koliko sam samo morao da poljubim laba dok tebe nisam sreo!

- Zaato si ljubio labe?

- Za svaki slucaj.

- Stvarno?

- Kad god bih uhvatio neku!

- Zbog cega?

- Nikada se ne zna kada ce se jedna laba pretvoriti u princezu!

- Ti si prvi Kozilijanac sa kojim ovo radim! Znaa li to?

- Je li ti bilo lepo?

- A tebi? - odgovorila je pitanjem.

- Gorka su mi usta...

Izvukla se iz zagrljaja i uskoro se vratila iz kuhinje, noseci dve dopola napunjene caae oranl-dlusa i flaaau aampanjca.

Kad je hteo da ispije svoj dlus, ona ga zaustavi:

- Otvori najpre aampanjac!

Priznao joj je da nikada nije otvorio ni jednu flaaau aampanjca u livotu. Video je kako se to radi samo na filmu.

- Eh, ti! - rece ona.

Ucila ga je strpljivo. Njeni prsti bili su na njegovim, kad je palljivo odvrtao licu oko grlica ""D“m Perignona"". Prasak zapuaaca, koji umalo ne probi tavanicu, proslavi ovo lenjo jutro, koje je obecavalo dan pun izlelavanja i ljubavi, bez ikakvog plana i obaveza.

- Moraa se nauciti da ti zapuaac ostane u ruci! - kazala je Zoe. - Inace, nikada necea moci da se zaposlia u nekom boljem restoranu.

Na svetu je bilo veoma malo ljudi koji su spavali sa svojom princezom, mislio je Arsen, ne bez ponosa - a i oni su uglavnom bili pastiri o kojima je pisao Andersen.

"Ja sam prvi istoricar umetnosti kome je to poalo za rukom!"

Pili su oranl-dlus izmeaan sa aampanjcem - cedan koktel u kome se, kao retko gde, skladno spojilo americko osecanje za zdravlje i lepa bolest trule evropske tradicije.

Ponovo su zaspali nakon ljubavi.

- Dobro jutro, visocanstvo! - pozdravi je Arsen, kad se probudila u jedanaest sati. - Kako ste spavali nocas?

- Ocajno! - rece princeza. - Svu noc sam se okretala tamo-amo. Ne znam ata mi je bilo!

- Zbog cega?

- Neato me luljalo sve vreme...

Prebledeo je. "Princeza na zrnu graaka" bila je, dakle, istinita prica!

- Znaci, to je ipak tacno... - promuca.

- ©ta to? - upita naivno princeza.

- Niata - rece.

Nikada mu nije otkrila da je kroz odakrinuta vrata kupatila videla kada je stavio zrno graaka pod njen lelaj.

Arsen se sutradan preselio kod svoje vranjakinje u Charlton Street.

Preneo je tamo i njen portret. Obesili su ga tako da su ga u svakom trenutku mogli videti iz postelje. Fotografisali su ga bezbroj puta pod razlicitim osvetljenjima princezinim polaroidom.

Zatim su slikali jedno drugo bez odece i odmah uniatavali snimke.

Arsen je voleo da ceka da se iz crnog kvadrata polako pojavi princezino nago telo, odvajajuci se od tame, kao onog jutra kada je Bog stvarao prvu lenu. Najpre bi joj zasvetlele beonjace (kao da je najpre radoznalo pogledala u svet u kome ce se naci), zatim bi joj izronile butine, bedra, pa grudi, pa stomak, a onda bi citav taj srecni prizor obavio ljubicasti "Kodakov" sfumato.

Princezin prijatelj u baru "Mags" na Prvoj aveniji, crni pijanista Romaine Brown, poklonio im je pesmu "Prvi put kad nam je to poalo za rukom"! Zauzvrat, oni mu platiae pivo.

Vec su dosadili gostima bara, tralecti da im je joa jedanput otpeva. Krigle piva su se redale na klaviru.

Voleo je da posmatra svoju prijateljicu dok sluua Romainea Browna. Primetio je da ima fine, sitne borice oko ociju. Licila je na macku koja ceka, strpljivo podnoseci breme vremena.

- Hocu da vodimo ljubav kozilijanski... - naredi mu Zoe. - Uci me kako se to radi na kozilijanskom!

- U cemu je razlika, visocanstvo? - pitao je Arsen, drlecti joj dlanove na zaljuljanim bokovima, koji su lagano krulili u ljubavnoj igri.

- Oh - odgovori ona sklopljenih ociju. - U nekoj posebnoj nelnosti...

Dok su se posle odmarali, ona mu aapnu u uho da ga se boji.

- Zaato?

- Proricali su mi ovakav svraetak. Govorili su mi da ce se vec naci neko ko ce mi najzad doskociti. I sama sam znala da cu i ja jedanput stati na ludi kamen!

- Ne lelim ti zlo!

- Ali, ono je neizbelno! Ti si samo njegov izvrailac.

Voleo je njen elasticni krevet, nalik na ljubavni ring. Lelecti nag na leptirima ispod pokrивaca, uzбудio bi se cim bi vrhovima prstiju dotakao Zoe. Zaboravljaao je na New York koji ga ceka.

Pretvorio se sav u seksualnu maainu. Viae se nije oblacio. Princezin studio kao da je bio nabijen erotikom. Cak je i beli, cupavi sag pod njegovim bosim stopalama cinio da mu poluda prostruji telom; njeni mirisi koji su prolimali sve predmete, takode; njen fen za kosu iz koga je strujao uzbudljiv topao vetar, njen frotirski penjoar iz cijih su mu prekratkih rukava smeano izvirivale ruke... Cekao je da se vrati iz grada, prateci rasejano televizijski program. Gledao je prepodnevne kvizove za domacice, reklame, stare filmove iz kinoteke ili zurio u berzanske izveataje kako teku na beskonacnoj vrpce svetlecih brojeva i slova, donoseci nekim nepoznatim ljudima bogatstva ili bedu. Cinilo mu se da je najveći broj ovih ljudi i lena iz ekrana nacinjen od plastike. Primetio je joa da u americkim filmovima, dramama i serijama najviae igraju automobili i telefoni. Ugasio je ton i gledao samo slike: ako nisu telefonirali, ljudi su onda neprestano vozili svoja dugacka kola! Kakva razlika od grckih drama, gde se pojavljuju uvek isti stubovi i stepeniata na trgovima!

Tonuo je u polusan cekajuci svoju princezu, a kada bi stigla, uzimao je nestrpljivo, ne dozvolivai joj cesto ni da se svuce do kraja. Ponekad je ulivao u perverznom prizoru potpuno odevene lene i nagog muakarca u triptihonu ogledala iznad njenog toaletnog stocica. Princeza je obicno lmurila. Stidela se ponaaanja svoje dvojnice u ogledalima.

Jednog dana, princezi pade na pamet marihuana.

Iacezla je na nekoliko sati i uvece se vratila sa desetak tankih, vec smotanih cigareta kolumbijske trave.

- Zadrli ato dule molea dim u plucima... - poducavala ga je.

Arsen je popuaio prvu, u ocekivanju nirvane koja nije stigla. Suviae je budno motrio na sebe. Posle druge, kada se opustio, drlao je u rukama sve lene na svetlu. Zoe se pretvarala u svaku osobu koju bi poleleo da ima. Njene razmere su rasle, lice bledele i rastapalo se, dizala se sa njega bez teline i lebdela bestelesna po studiju, ili bi odjedanput postala prozracna pa joj je kroz kolu mogao da vidi svetleci kineski lampion.

Cudotvorna trava pomogla im je da se potpuno oslobode stega. Pale su sve ograde, odvrnuti svi osiguraci za bezbednost.

- Kako se kale ovo na kozilijanskom? pitala je.

- A ovo?

Kazao bi joj.

- A ata sad radimo? - pitala je. - A kako se kale kad lelimo u isto vreme? Kali! Kali!

Ucio je svim skarednim recima svoga maternjeg jezika, koje nije mogla da zna, poato je njen kozilijanski ostao konzerviran joa dok je bila mala devojcica. Smejao se njenom tudin skom izgovoru, kad je ponavljala bezobrazne reci poput kakve molitve. Razmialjao je pri tom o tome kako i najprostackije reci i recenice gube vulgarnost ako se izgovore na njen nacin, posebno muklom, baraunastom intonacijom. Tralio je da mu prepricava ata sve oseca, dok je pod zaatitom kolumbijske maglene zavese, leleci na lelajima, satima ispitivao najskrivenije tajne njenog tela, prodiruci sve dublje i dublje. Uz nju, ponovo je otkrivao lepotu svog malog jezika cijje je granice

obuhvatalo Sredozemno more. Shvatio je, najzad, pomocu ljubavi njegovu osamljenu, tragicnu lepotu, njegova sazvuca bogata znacenjima. Bilo je divno voleti se na kozilijanskom u srcu New Yorka, u Charlton Streetu, u narucju svrgnute princeze.

- Nemoj nikada da prestanea! Nemoj prestati! Oh, God! Koliko to dugo nisam radila kako valja! Stalno nalecem na neke pedere... Vec sam pomislila da nema viae pravih muakaraca. Da samo znaa kako je teako naci nekog pravog...

Citave te noci nisu prestajali da vade najlepae i najrede bludne reci iz velikog kozilijanskog recnika ljubavi.

Zabavljalo ga je da joj otkriva osetljiva mesta.

- Kali, gde su? - pitao je.

- Pronadi ih sam! - cikala ga je.

Ovde?

- Ne.

- A tu?

- M-m-m-m... Molda, ali ne sasvim...

Otkrio je da se najviae uzbuđuje kada joj ljubi grlo. Ono mesto gde kod devojcica "zeko pije vodu"! Tada se potpuno gubila i propadala u neki slatki ambis, glave zabacene na jastuk. Cinilo se da zaista umire. Nastavljajuci da je ljubi u vrat, prelazio je usnama citavom dulinom kole, sve do divno oblikovanih kljucnih kostiju; tragao za poreklom te bolne nelnosti i najzad otkrio njeno naivno utociate u onim bezbednim godinama kada je otac ljubio na isto mesto. Tako je povezao pokidane niti u nerazmrsiv cvor: Koziliju i izgubljenog oca, ciju je zamenu tralila citavog livota.

Sada je drlao u rukama kao vlnu, koprcavu ribu tek izvadenu iz mrele. Vriatala je, cvilela i mucala odlomke iskidanih recenica bez smisla. Znao je - pobedio je princezu!

U izgulvanoj postelji, joa vlnoj od znoja, poljubaca i suza, joa toploj od disanja i vrele kole - na tom najstarijem popriatu koje poznaje covcanstvo, princeza je dugoj istoriji svoje izumrle loze pridodala joa jednu izgubljenu bitku.

- Da proslavimo to! - kazao je, diluci se pobednicki iz pospanih leptirova, medu kojima je gotovo bez svesti i bez trunke snage lelala srecna i klonula Zoe. - Imaa li joa aampanjca u frilideru?

- Mislim da ga viae nema...

- Kali: "Dajem kraljevstvo za bocu `D`m Perignona" i dobieca je!

- Ne mogu da se menjam - rekla je - nemam kraljevstva!

- Tvoj sam podanik! A to je za pocetak sasvim dovoljno.

- Pa i za kraj... - kazala je.

Zoe je patila od opsesije čistih cizama.

U njenom plakaru stajalo je četrnaest raznobojnih pari, kole usjajene do nemogućeg. Raspolagala je i neverovatno bogatom kolekcijom somotskih i pliaanih traka za izvlačenje onog poslednjeg, visokog sjaja.

- Je li to fobija, ata mislia? - pitala ga je, sedeci naga na jastuku sa cizmom i pliaanom krpom u rukama.

Krala je te trake iz hotela, prodavnica obuće, a one od naročito dlakave hartije čak i iz aviona!

Posle aetnje po kiai, Arsen narednog jutra zateče svoje cipele besprekorno očišćene pored kreveta. Mada su popili mnogo vina, ipak se secio da ih je ostavio blatnjave u kupatilu.

- Zna li da si prvi čovek na svetu kome je jedna princeza očišćila cipele? - kazala je, ljubeci ga u uho.

Eleo je da vidi kako izgleda pravi američki mjuzikl i princeza ga je odvela u Teatar Alvin na Broadwayu da gledaju "Annie".

- Gledala sam je četiri puta... - pohvalila mu se Ark su kupovali program i čokoladu "Annie".

- Zašto onda ne gledamo nešto drugo?

- Hocu da i ti vidiš! - rekla je. - Uvek se isplacem kao kakav kreten!

Priteanjen u sredini reda između dve vizionske bunde, udisao je teke i egzotične mirise njujorakih lena, osećajući ponovo ono staro uzbuđenje pre dizanjih zavese, kada je kao dete očekivao da prisustvuje otkrovenju neke neizrecivo lepe misterije.

Pocela je da grca već u prvoj slici, kada je na sceni izronilo sumorno i hladno njujorako jutro 1988. kroz prljavu stakla decijeg sirotiata, a neka devojčica neutano zajecala u snu traćeci svoju mamu. Zatim je glavna junakinja mjuzikla, Annie, pocela da teai rasplakano dete pesmom "Tomorrow". Njihala je u zagrljaju i pevala kako će već molda sutra pronaci roditelje koji će je usvojiti.

- Oh, bole, kakva sam budala! - jecala je Zoe. - Dodaj mi, molim te, maramicu!

Izvukao je iz paketica u njenoj torbi tri maramice od hartije, a ona mu je zauzvrat ovlalila obraz sruće vrelim poljupcem.

- Ti si jedini čovek na svetu koji mi je dodao tri maramice odjednom! Svi mi daju samo po jednu... Cicije! Volim te!

U drugom cinu, Annie, koja je pobegla iz sirotiata u kolicima za prljavo rublje, pronaala je na ulici psa skitnicu. Kada je pas liznuo po licu, princeza Zoe poče da rida, tako da se nekoliko gledalaca okrenu sa cudenjem.

U pauzi joj je dugo drlao ogledalce dok je popravljala rastopljenu aminku.

Arsen se pitao gde nestaje sav onaj svet posle predstave. Kao da su propali u zemlju! Nije joa znao da niko tako brzo ne iacezava sa trotoara kao njujoraka publika sa Broadwaya.

Odaetali su se do "Scale" u zapadnom delu 54. ulice.

Na vratima se ispostavilo da Arsen ne mole unutra, jer nema sako. Tog dana je, naime, poaao u dlempetu, koji mu je poklonila Zoe. Princeza je zahtevala da joj pozovu vlasnika.

- O, mia cara Principessa! - ozarilo se njegovo lice kada je ugledao. - Che fortuna vedervi di nuovo!

Preko dlempeta, Arsenu su navukli neki preairok platneni sako, u kome se osecao degradirano kao klovn. Iaa je pognute glave kroz ljubopitljive poglede gostiju "Scale". Dobili su najlepai, centralni sto i vlasnik je, leleci da svi cuju ko mu je veceras gost, razmetljivo izvikivao narudlbe aefu sale:

- Un grande piatto porsciutto con melone, per la Principessa di Coziglia!

Zoe je cavrljala na desetak jezika sa poznicima koji su prilazili njihovom stolu da je pozdrave. Za to vreme, Arsenu se cinilo da svi zure u kaput koji mu landara oko tela kao ludacka koaulja. Ipak, jeo je praut sa dinjom, trudeci se da lvace ato sporije, ali glad je cinila svoje - potpuno je zaboravio na otmenost!

Princeza je jedva dotakla jelo. Pojela je dve masline. Od cega je livela sve ove dane, osim od salate i dima?

Kada najzad ostadoae sami, Arsen je upita koliko, u stvari, jezika govori?

- Mnogo! - odgovorila je.

- Kako ti se ne pobrkaju u glavi?

- Ko kale da nisu?

- Na kom jeziku mislia?

- Zavisi o kome mislim.

- O meni?

- Na kozilijanskom.

- Na kom jeziku sanjaa?

- Sanjam u bojama, a ako mi neko govori u snu, posle ne mogu da se setim na kom je jeziku govorio...

- Na kom jeziku mislia na ljubav?

- Na francuskom.
- Na novac?
- Nikada ne mislim na novac.
- Na engleskom?
- Mislim na porodicu. Na psa. Na kamin. ©tatijaznam!
- A o livotu?
- Kako, o livotu?
- O livotu, uopate?
- Na grckom - odgovorila je.
- A na italijanskom?
- Na italijanskom nikom niata ne verujem!
- Na kom jeziku psujea?
- Psujem na svim jezicima! - pohvali se kao dete i izdeklamova dugacku madarsku psovku. - BasszamegakLrvakibaszottLristenaztakLrvakibaszott,desanyadat! Naucila sam je od madarskih Cigana u Becu! Ne znam uopate ata znaci, ali priznaj da straano zvuci!

U "Scali" im nisu dozvolili da plate. Vlasnik restorana je rekao da je to za njih velika cast ato su ih udostojili posete. Arsen oseti ogromno olakaanje kada mu najzad svukoae pozajmljeni sako.

Zahvaljujuci princezi, New York mu se lagano uvlacio pod kolu.

U naredna tri dana, Zoe je uporno radila na Arsenovom novom izgledu, pazeci pri tom da mu ne povrede kozilijansku osetljivost. Podaiiaala ga je brijacem u kadi punoj mirialjave pene, oblikujuci muakarca kakvog je oduvek lelela da ima. Tako su nestali njegovi zulufi na koje je bio ponosan u Mimozi, a umesto ukrucene kose, koju je zabcivao unazad i koja ga je pravila starijim nego ato jeste, prosedo pramenje mu je slobodno padalo na celo, kao kakvom rimskom legionaru. Kada se brijao pred ogledalom, otkrivao je nekog stranca mnogo otmenijeg od sebe. Sapunjala ga je kao ato se kupa dugo cekana muaka beba. Cesto se pitao cemu sve to vodi.

- Baa me briga cemu! Imacu cega da se secam dok budem stario u Mimozi!

Svracali su u ducane Greenwich Villagea. Zoe je za njega odabrala dlins marke "saesson", koji mu je prianjao za noge, i sako od crnog velura. U nekom magacinu gde su se prodavali viakovi americke armije, kupili su za dvadeset i pet dolara kratki mornarski kaput - dolamicu, ali su zato preterali sa cenom cipela. Princeza je insistirala da kupi jedne elegantne "Balijeve" poluduboke cipele koje su podsecale na obucu srednjovekovnih trubadura po svojoj, gotovo dekadentnoj liniji.

Platili su za njih sto dvadeset dollara. Mada Arsen nije bio kicoa, sve je dule zadrlavao pogled na

tom paru cipela sjajne i elasticne crne kole, dok je drlao noge podignute na sto, micuci prstima. Posle trapavih kozilijanskih cipela sa donovima od teake sirove gume, ovo je bio praznik za stopala! Dlina je na njegovim miaicavim nogama delovao izazovno, dok mu je crni plia pridavao pomalo izlizanu otmenost poraleni; marinska dolama nagoveatavala je avanturisticki duh pomorca nasukanog na kopnu, a skupocene svilene koaulje kupljene kod "Teda Lapidusa" stvarale onu, princezi tako dragu zabunu u kostimu, kada onaj ko procenjuje po odeci ne mole da vas uhvati ni za glavu ni za rep.

I tako lena stvori muakarca po svojoj meri i oblicju svojemu!

Princeza je iala tako daleko u njegovom preobralavanju da je za novog Arsena izabrala cak i miris; diskretno resku kolonjsku vodu Paco Rabanna, koja se izvanredno meala sa mirisom njegovog znoja.

Poato mu je na taj nacin oblikovala do u tancine spoljni izgled, pokuaala je da ucini neato i sa njegovim unutraanjim livotom, ali tu jeobicno, vec pri najmanjem pokuaaju, nailazila na tvrdoglave bedeme cutanja. Arsen je bio star kao Kozilija. Komplikovan kao Levant. Nepredvidiv poput Sredozemnog mora. Hirovit a dovoljno lukav da svoju nepredvidljivost uvek odene u prave razloge. Zadovoljavala se stoga da ga gleda i da ga uzima, kad joj se prohte, ulivajuci u njegovoj zreloj snazi i zacudujucem rafinmanu u ljubavi, koji nije sretala kod svojih anglosaksonskih ljubavnika, pa ni kod Francuza sklonih finesama i perverszijama, ali precesto nemocnim da je zauzdaju i smolde u postelji.

Posle prvog zanosa prepoznavanja i pronalalenja, princeza Zoe i Arsen su se ispitivali, otkrivajuci jedno u drugom nepoznate apilje i podvodne struje koje nisu ucrtane na mapama ljubavi.

Malo-pomalo, sastavljao je njen protekli livot iz rasutih kocaka sa slikama, obrucuci po viae puta one ato su se nelogicno uklapale u bajku. Jedanput mu je pricala o svom ocu, Nikolasu Cetvrtom. Nije taj mnogo ceznuo za izgubljenom Kozilijom. Odgojen kao decak u avajcarskoj, a posle akolovan po engleskim koledlima, smatrao je "da zasluluje bolji narod!" Zbog toga mu izgnanstvo i nije tako teako palo. Medutim, ato je viae ulazio u godine, postajao je sve nepoverljiviji prema svojoj okolini. Uvrteo je sebi u glavu da ga truju na razne nacine, cak i vodom iz vodovoda! Brijao se i umivao ""P,rierom"" cije je flaae svojerucno otvarao. Krio se od svakoga, menjao prebivaliata i sam sebi pripremao hranu. liveo je kao puki siromah, i pored ogromnog bogatstva o kome su krulile legende. Okrulen nekolicinom poslednjih vernih legionara, sada vec odrpanih staraca koji su se sami izdrlavali jer im nije placao ni centa, odbijao je bilo kakav susret i kontakt sa drugim Kozilijancima, ma kojoj da su strani pripadali. Kcerku i sina vidao je uvek odvojeno, samo jedanput godianje u kakvom hotelu, cije bi im ime i adresu otkrio sat uoci sastanka. Raspitivao se kako uce (oboje su bili u avajcarskim licejima) i, sluaajuci rasejano njihove odgovore, nije prestajao da se lali koliko je osiromaao i kako ne zna cime ce ubuduce placati njihovu akolarinu.

- Umro mi je na rukama - pricala je Zoe - u holu grand hotela "Savoy" u Londonu. Cinilo mi se da je malo pridremao u fotelji, pa sam cekala da se probudi... - u njenim ocima zacakliae se suze. - Ali, iznenada, cudno se zagrenu u snu. Pokuaala sam da ga probudim, drmusala ga i ljubila, uzalud: bio je mrtav! Tako sam prvi put videla smrt. Imala sam aesnaest godina. "Odnosite ga u njegov apartman!" vikala sam ljudima sa recepcije koji su se okupili oko nas. - "Razmaknite se,

potrebno mu je vazduha"! Ali, aef recepcije rece da gospodin ne stanuje kod njih. Zgrabili su ga kao kakvog pijanca ispod miaki, da njegova smrt ne uznemiri ostale goste, i odvukli u jednu sporednu prostoriju u lobiju, gde se odlale prljava posteljina. Spustili su ga na svelanj stolnjaka. "Ali, on je kralj" - vikala sam. - "Kako se usudujete? On je kralj!" Mislili su da sam aenula...

Dok je govorila o smrti svoga oca, usne su joj pobledele, a oci kao da su postale dva puta vece. Licila je na prkosnu malu Antigonu, spremnu na sve.

- Ne sumnjamo da je kralj, mlada damo... - kazao joj je aef recepcije. - Ali u hotelu ima joa kraljeva, a oni ne vole da ljudi ovde umiru!

Posle je stigao lekar i utvrdio da se radi o moldanom udaru. Tako nikada niko nece saznati ime banke i aifru pod kojom leli njegovo bogatstvo. Njegovi naslednici postali su neki bezimeni, nepoznati avajcarski cinovnici, kazala je princeza Zoe.

Evropski dvorovi su za nju bili zatvoreni; stari kralj je prethodno bio pokidao sve veze.

Njoj je preostalo da se sama snalazi i probija kroz livot.

- A to nije nimalo lako, veruj mi! - rekla je. - Pogotovo ako te opterecuje to ato si, nekom nesrecom, princeza. Princezama se ne oprata dva puta ista haljina na koktelima. Niti izlizane potpetice. Princeza uvek mora ostati princeza! Cak i ako to ne leli. Molea da zamislia kako mi je bilo pedeset cetvrte u Londonu! Najpre, umro mi je otac, a onda, nisam imala pojma kako se sahranjuje jedan kralj!

Cesto bi im se u ljubavi zapleli lancici oko vrata. On je nosio malu medalju svetog Kristifora - ona obicno srebrno dugme sa neke muake manletne. Nije ni pod koju cenu pristajala da skine svoj talisman, pa je obicno on skidao svoj lanac. Nije htela da mu otkrije zaato se nikada ne odvaja od tog dugmeta. Sada je doaa trenutak da to sazna.

Dugme je pripadalo njenom ocu onog dana kada je umro u hotelu "Savoy". Ne zna kako se naalo u njenoj aaci. Verovatno dok mu je otkopcavala koaulju, pokuaavajuci da ga povrati u livot.

- To je jedino ato sam nasledila od oca... - kazala mu je kroz smeaaak briauci suzu. - Sem zabrane povratka na Koziliju, naravno.

Katkad je zaista uspevala da ga zapanji! Iznenada, usred srecne bonace, kada je vec verovao da dobro poznaje svoju njujoraku prijateljicu, izronio bi bez upozorenja neki nepoznat greben i on bi ponovo, po ko zna koji put, otkrio beline i neistralene predele njenog livota.

Cekajuci je jednog popodneva, rasejano je prelistavao stranice albuma sa fotografijama. Bile su uredno sredene, a ispod svake je stajao ispisan datum i mesto na kom je snimljena. Primetio je da se neki egzotichni gradovi pojavljuju u viae navrata, razlicitih datuma. Kao da se radi o sasvim obicnoj stvari, otkrila mu je da je tri puta oplovila svet brodom. Radila je na luksuznom brodu "Amerigo Vespucci" kao pablik-relejan. Cinilo se da je to lako zanimanje, ali nije bilo tako. Morala je da ispunjava najrazmalenije zahteve.

- Jedanput me je neki putnik probudio u tri sata ujutro i tralio aezdeset i dve lute rule za rodendan svoje lene. Bilo je to usred Indijskog okeana u avgustu. Svi smo skapavali na cetrdeset i pet

stepeni Celzijusa. Kako da pronadem do sutradan aezdeset i dve lute rule nasred okeana?

- Pronaala si ih?

- Jesam.

- Otkud rule na brodu?

- Zamisli, cuvaju ih zaledene u brodskom frilideru! Kada se odlede, jedno vreme izgledaju potpuno svele, a onda brzo...

Zanimalo ga je kako se na raznim jezicima kale sledena rula, i ona mu je prevodila.

Najviae leda pronaaaao je u zvuku engleskih reci:

Frozen rose

Ponavljao ih je do u beskraj, sve dok sasvim ne izgubiae smisao, a od njih ne ostade samo inje na lutim laticama.

- Ti si moja sledena rula...

- Stvar je u tome - rekla je Zoe - ato bih u frilideru ko zna koliko dugo izdrkala. Ovako...

- Je li ti lepo?

- A tebi?

U meduvremenu, Arsen je strpljivo pratio na ruckove i vecere. Slulio joj kao dobrovoljni pal. Vracali su se obicno pred jutro i doruckovali u postelji preprleni hleb sa buterom i oranl-dlusom. Princeza je iz oblinje poslasticarnice narucivala telefonom francuske croissante. Arsen je bio ljubomoran na momka koji ih je donosio, jer je mogao da je vidi u ovlaa ogrnutom penjoaru. Jeo je prvi put u livotu blinje sa baluga-kavijarom u "Russian Tea Roomu" posle koncerta sovjetskog pijaniste Lazara Bermmana u Carnegie Hallu, koji je cuvalo neuobicajeno mnogo policajaca sa piatoljima i toki-vokijima. Plaaili su se da neko ne baci bombu. Ma koliko da se trudio, Arsen nikako nije mogao da sasvim zaroni u potresni ispovedni ton poslednje Beethovenove sonate Opus III u C-molu, jer ga je neprekidno motrio crni policajac sa rukom na draci revolvera.

Upoznao je i uspeano presadenu francusku otmenost restorana ""La Goulue"" na uglu Avenije Madison i Sedamdesete ulice. Zoe mu je bila pouzdan vodac kroz spori rucak od articoka, apargli, salate od jastoga, riba i razlicitih sosova, ato su sluleni sa pobolnoacu ministranata u katedrali. Otkrila mu je i ""Russian Bear"" na istocnoj strani grada, gde su, poput izgubljenih duaa, bludili stari ruski emigranti, oslovljavajuci se sa "knjaginjo!" i "moj generale." Cvile akripave violine, gubi se u starackoj seniliji setna melodija "Rjabinuake". Praanjave zavese i navlake na foteljama izjedene moljcima, propao sjaj kolnog kanabea, uvela lica - kandle na pegavim rukama starih dama, iaaranim venama. Gledao je ove prelivele brodolomnike jedne epohe kako plutaju kao seni na trulom splavu "Russian Beara". Docekali su sa njima ponoc. Otvoriae se nove boce i zaaumi penuaavo vino. Video je kako odbacuju atake i crne ebonosove atapove sa srebrnim psecim glavama; lude starice igrale su kostoboljnim pokretima mazurku, a starci kazacok. Arsen je u

"Russian Bearu" prvi put u livotu razbio kristalnu caau. Princeza ga je naucila kako se to radi otmeno i bez preterane buke.

Vrtelo mu se vec od cuvenih imena i lica na koja ga je princeza upozoravala. Bio je to uglavnom blazirani kosmopolitski narod, sastavljen od talenata i obolavalaca, producenata, novinara, urednika i mocnih kriticara, a bilo je medu njima i bogatih mecena koji su ubijali dosadu financirajuci komade po Off Broadwayu; antikvara, glumica u modi, manekena, modnih kreatora i sumnjivog plemstva, uglavnom propalog...

Vec posle nedelju dana u New Yorku sretao je ista lica, koja kao da su se po gradu kretala na osnovu nekih samo njima poznatih pravila otmenosti. Posle kupovanja sitnica po Manison aveniji, bilo je obavezno svratiti na omlete ili lagani lanc u jedan od slatkih evropskih restorana koje su, uglavnom, vodili pederi. Nakon obilaska galerija u 57. ulici, sledovao je "Caf, Rossini" sa italijanskom espresso-kaфом i "zuppa inglese". Posle volnje fijakerom kroz Central park (drlao je sve vreme ruku na njenim toplim oblim kolenima ispod pleđa kojim ih je pokrio kocijaa) obavezni caj u pet po podne u "Plazi" - poslednjem svetiliatu izandale becke kapele koja tuli salonsku muziku Lehara i Offenbacha.

Posle ljubavi - suze.

- S kim cu se voleti kad ti odeš? - plakala je princeza. - Potpuno si me dotukao! Pogle, ne mogu da pomaknem noge!

©minkala se naga pred ogledalom, navlacila razlicite kostime za razlicite prilike i, puna energije, blistava posle ljubavi, bacala se naglavacke u njujoraki vrtlog, vukuci ga za sobom, mada je ceznuo da ostane u postelji i sluaa njene ploce. Umoran od toliko dolivljaja, vozio se kunjajuci na toj vrteaci, ne nalazeci u njenom okretanju nikakvog drugog cilja do pukog zadovoljavanja taatine i straha od vecernje usamljenosti.

Voleo je princezu, ali nije voleo da je deli s drugima.

Imena tih odnegovanih i na prvi pogled srećnih muakaraca i lena, svesnih svoga visokoga pololaja, vrednosti i ugleda, zvučala su slavno, ali ata je imao sa njima i njihovim uspehom? Nije ih poznavao, niti je iata znao o njihovim livotima, baa kao ato ni oni nisu ni slutili da uopate postoji neko ostrvo po imenu Kozilija.

Jesu li se tako osećali srednjovekovni Kozilijanci kada su, odeveni u kozje kole, stajali pred zlatom pokrivenim kupolama Aja Sofije, zureći sa strahom i nepoverenjem u dekadentni metel vizantijske prestonice?

- Pa, ata?

Sve ceće bi mu se omaklo to inadlijsko, kozilijansko pa, ata? - posle nekog imena koje je trebalo da ga zapanji svojom velicinom. Durio se dok ga je princeza upozuavala, rasipajuci na sve strane svoj aarm. Pa, ata? Bilo je u tom paatau? i besa, i ravnoduanosti, i prezira, i, naravno, nemalo zavisti ato je iskljucen iz velikog superspektakla, u kome je samo slucajni gledalac iz nepoznate provincije na rubu velikog carstva.

Arsen nije mnogo ulivao u jelu. Uglavnom nije ni obracao palnju na ono ato guta, zaokupljen uvek necim drugim, a pola sata nakon obeda potpuno bi zaboravljao ata je uopate jeo. Ipak, poceo je da primecuje kako njujoraka hrana nema bogzna kakav ukus. Dok su je servirali, nudila je culima sva moguca zadovoljstva koja nije posle mogla da ispuni (baa kao ato kakva veata lena elegancijom ume da skrije nedostatke), ali cim bi covek okusio prvi zalogaj, cinilo mu se da lvace plastiku, svejedno ato su se najveatiji svetski kuvari panicno trudili da madionicarskim trikovima povrate izgubljeni ukus. "A kad s' izgubi svoj ukus, ko ce joj ga, pitam vas, vratiti?" Ni najredi sosovi, ni zacini - nemoguće i maatovite kombinacije jela, tacno propisane vrste vina i godine berbe, nisu mogli da povrate ukus svele, jednostavne hrane. Uzalud je tralio tanjir obarene blitve sa dva kuvana krompira i slanom sardelom iz salamure - sve ato bi okusio imalo je ukus sintetike!

Devetog dana ludacki je poleleo svoje more.

Na samo pedesetak koracaja od njegove kuce, ono je bilo devicanski cisto i neoskrnavljeno. Pod nogama su mu akripali obluci, koje su milionima godina pre toga glacali i oblikovali slani talasi Sredozemlja, sve dok ne dobiae savraene oblike kojima se viae niata ne mole ni oduzeti ni dodati. Niata nije moglo da mu zameni te plale na koje su talasi Mediterana doplovili jednu prastaru civilizaciju.

Mudra japanska poslovica savetuje vajarima da dovraenu skulpturu prepusti valovima najmanje hiljadu godina. Ono ato se posle tog vremena izvadi iz vode - prava je umetnost! I baa kao ato najcarobniji oblutak sa kozilijanske plale, poprskan zlatnim pegama, savraen u svom skladu, gubi svaku privlacnost cim se podigne i prenese sa lala makar samo desetak metara dalje, u senku cempresa (osuaen, za manje od pola sata izgubi svoju vlatnu lepotu!), i plodovi mora, isti onakvi kakve je nekada jeo po kozilijanskim, italijanskim, kiparskim i grckim krcmama, gubili su nepovratno svoj dragoceni ukus. Ostrige su, istina, licile na kozilijanske kamenice, bile su cak lepae i vece, ali nisu posedovale ni miris joda ni ukus mora. Zalmurivai, Arsenu se cinilo da lvace vecito isti polusirovi hamburger. Pesak.

Ne deaava li se slicna stvar i sa ljudima?

Sa svoje strane, opet, princeza je tvrdila da nigde nema toliko ribe kao u New Yorku. Njegovu preranu nostalgiju za rivom u Mimozi smatrala je obicnim durenjem.

Jedne noci probudila ga je u dva sata i odvezla, joa bunovnog, u Julnu ulicu, da gledaju kako se istovaruje riba iz brodova.

Pred njegovim ocima otkrivao se sada neki sasvim drugi New York. Kao da je, progutan razjapljenim celjustima ove zveri od grada, dospeo pravo u njen trbuh, u kome se koprcaju nesvarene, tek proldrane ribe i akoljke. Ulice, pokrivene granitnom kockom (baa kao u Mimozi), bile su klizave od ribljih krljuati i krvi koja je oticala slivnicima. Ljudi su vonjali po salamuri. Sa tezgi su ih gledali milioni staklastih ribljih ociju. Bilo je tu rakova kakve joa nikada nije video u livotu; ogromnih sluzavih sipa, dlinovskih jastoga, prozirnih, drhtavih puzavaca i morskih nakaza cudnovatih oblika ato su joa disale...

Seti se sa nelnoacu ribarskog pristaniata u svom rodnom gradu. Pred jutro, uz kameni molo pristajali su mesni ribari, donoseci posle najsretnijih ulova najviae po pedesetak kila ribe u koaarama od pruca. Zalmurivai, mogao je da vidi tu srećnu mrtvu prirodu: crvene barbune,

villjaste cipole ili kao celik plave vrnute, rasporedene na smokvinom liacu... Jastozi su bili prava retkost, a kada bi se i pojavili, odmah su odnoaeni, ili u Majorovu rezidenciju, ili u vilu "Belvedere" za diplomate i strane dopisnike. Obicni ljudi nisu mogli da plate visoku cenu za njih. Ali te sirote ribice imale su intenzivnu boju, za razliku od ovih sivih, ljigavih stanovnika okeana. Prolazeci pokraj brda ulova, nesvesno je tralio zlatnu kozilijansku ribicu. Kada bi je pronaaa, ona bi mu sigurno ispunila tri lelje. Nije li mu jedna vec bila ispunjena? Pratio je kraljev ski profil svog malog vodica kroz njujoraka cuda - princezu Zoe, koja je koracala kroz svetinu poput preruaenog lenskog Harun al Raaida. Arsen joa nije sreo nikoga ko bi bio u stanju da promeni toliko licnosti za tako kratko vreme. Kretala se sa sigurnoacu koju nikada nije stekao, uprkos svojih trideset i devet godina, kao da je citav julni kraj New Yorka njen licni posed - bez trunke straha da bi neko od ovih razmahanih, grubih ljudi mogao da je povredi ili joj nanese neko zlo.

Bila je to luda njujoraka noc, koja je pocela sasvim cedno a odmotavala se poput sumanutog klupka ciji su pocetak slucajno potegli.

Arsen se povremeno video sa strane i nije mogao da se prepozna! "©ta radim ovde? Otkud? Zaato?"

Pri pogledu na crnu masu brodova, koji su akripali bokovima taruci se jedan uz drugi, podiala bi ga s vremena na vreme jeza od mracnih voda ato zapocinj u iza njihovih krma. Kao da je vec umro i naaa se u nekom posve obrnutom livotu s druge strane globusa, gde je sve izokrenuto - sve izmenjeno, osim njegovog tela, boje glasa i iskidanih odlomaka onog ranijeg livota, tamo na Ostrvu.

Kod "Lenjog Luja", na uglu Julne ulice i Fultonove, priteanjeni uz aank, pojeli su stojeci riblje corbe iz velikih aolja, zagledajuci polupijane goste - izmeaan svet, koji se inace nigde ne mole susresti doli ovde, u okrilju ludih noci. Bilo je tu trapavih brodskih maainista umaacernih uljem za motore, debelih italijanskih kuvara (stigli su da licno odaberu robu za svoje restorane), bilo je gurmana i nostalgicnih privrlenika mora ato su napasali oci na njegovim plodovima; videli su i otmene ptice koje su se spustile u Julnu ulicu da ulivaju u bizarnosti prizora i razmrday uspavana cula. Ribari, trgovci, nakupci, restorateri i badavadlije, cavrljali su sa damama u krznima, koje su stigle u pratnji muakaraca ispod cijih su kianih mantila provirivali smokinzi. Neka sredovecna Ciganka, ubradena u aarenu maramu u koju su utkane zlatne pare, obilazila je goste i citala im sudbinu sa dlana za dolar - dva. Kada je uzela Arsenovu levu ruku, on trle dlan: nije smeo da pogleda buducnosti u oci.

A bilo je kod "Lenjog Luja" i ljudi potpuno nejasnih zanimanja, onih ato se motaju na svakom mestu gde se neato deaava ili ima nade da ce se desiti. Taj svet je srkao tople corbe, gutao ostrige i isisavao srl iz rakovih nogu, pio bela vina i puai, smeja se i galamio, dok su napolju, u olovnoj njujorakoj zori, izdisale tone ribe. Srebrnkasti sjaj njihovih krljuati lagano je gasilo svitanje, koje je citavu tu masu doskora treperavog livota pretvaralo u gnjilu trulel. Nastupio je mamurluk posle nocnog praznika.

Arsen cvrsto uhvati princezu za ruku. Bilo ga je strah da se ne izgubi u sveopatem bunilu. Njen dlan je bio pouzdan i topao. Pogreano je razumela njegov stisak.

- Volim da ti pokazujem New York! - rece. - Ti umea da se radujea. Nisi blaziran...

Stigla je iz kupatila bosa, umotana samo u beli rucnik u koji je bilo utisnuto veliko Z. Niz glatku kolu, poput dijaminata, klizile su joj kapi vode.

Preko staklenog zida studija navukla je teake zastore; jedan za drugim iacezavali su delovi malog vrta i neba.

Zaato to radia? - upita je.

- Da napravim noc... - kazala je, sklupcavai se pokraj njega na svoj mazni, deciji nacin. - O cemu mislia?

- Ni o cemu.

- Nisi srecan ovde?

- Ne, baa mi je lepo...

Oboje su bili u pravu: bio je nesrecan i bilo mu je lepo.

To je carolija New Yorka.

Ipak je slagao.

Mislio je na starca, profesora Kuzena i njegovo prepotopski mudro lice kornjace, za vecito jednim te istim stolom na terasi, evo vec aezdeset godina. Udisao je dim jeftinog duvana koji je profesor Kuzen zavijao u pravilno isecene papirice, istrgnute iz necijih sabranih dela atampanih na biblijskoj hartiji, i sluaao ga.

- Pogledaj: stara Atina imala je samo dve hiljade gradana, i oni su izmislili demokratiju, filozofiju, dramu, evropsko osecanje mere sve na cemu pociva danaanja civilizacija! kazao mu je izmedu dve krigle mlakog kozilijanskog piva. - Neka te ne zaseni New York! Nije stvar u velicini...

Nekoliko puta je uspeo da ostane u postelji sve do podne. Princeza je, najzad, digla ruke od njega i odlazila da zuji sama po gradu.

- Stvarno, nikada ne pitaa ata radim kad nisam s tobom? - rece razbacujuci odecu na sve strane.

Klekla je nad gramofon i pocela da nameata jednu na drugu citav svelanj ploca, tako da ne moraju ustajati iz kreveta dule vremena.

Billie Holiday za budenje ljubavi. Charles Aznavour za malenje. Dawn Summer kao uvod u erotiku. Timpani sa Obale Slonovace za nadmetanje. Zvona kijejskih crkava za slavlje orgazma. I neizbelni, Mozartov Koncert za flautu i orkestar, kao ociacenje. Svaki stav njihove ljubavne igre imao je odgovarajucu muziku.

- Ne - rece - kad si sa mnom, sa mnom si!

- Volim te ato nisi posednik! - kazala je. - Volim ato ne polalea nikakvo pravo na mene. A u isto vreme mi je i krivo zbog toga! ©ta da radim?

- Ne misli na to!

Potralila ga je rukom ispod pokrivaca, koji im je bila navukla preko glava. Volela je uvek taj deciji pocetak tralenja i slepog pipanja kole. Njihova ljubav bi malo kasnije zbacila sa sebe i plahte i stid, pokazujuci se u punom sjaju polude, naga i bez ograda, kao kakva paganska svecanost.

- Voditi ljubav sa vama, visocanstvo - rekao joj je dok je galopirala na njemu, zabacujuci glavu na nevidljivom vetru - to je kao otvaranje festivala sa vatrometom i narodnim veseljem! Je li ti bilo lepo?

- A tebi?

Sasvim slucajno, preturajuci po rasutim knjigama, Arsen izvuce jedan primerak Shakespeareovog Richarda Drugog. Knjiga, uvezana u finu lutu marokansku kolu, otvori mu se na dlanu sama na sto sedmoj strani. Ocigledno da je cesto bila otvarana baa na tom mestu, gde se Thomas Mowbray, vojvoda od Norfolka, lali kralju Richardu ato ga je proterao iz Engleske. Vec potamnelim rulom za usne bili su sa strane oznaceni ovi stihovi:

Teaka je to osuda, gospodaru moj!

Neocekivana iz usta vaaeg velicanstva!

Bolju sam nagradu od te duboke patnje,

Da budem izbacen u airoki svet,

Zaslulio od vaae svetlosti.

Govora ato ucih cetr'est godina,

Maternjeg engleskog jezika se moram

Odreci, i sad mi ne koristi viae

Od bestrune viole ili harfe,

Il' instrumenta lepog, zatvorenog

U kutiju, koji izvaden dospeva

U neveate ruke da muziku izmame.

U mojim usnama hapsite moj jezik,

[podvuceno]

Cuvan reatkom zuba i usana;

A neosetljivo i tupo neznanje

Bice mi odsad stalni tamnicar.

Odvec sam star da se dadilji umiljavam,

Suviae zreo da sad budem dak:

Ta kazna ato mene, moj jezik, liaava

Zavicajnog duha, nema je smrt prava...

... Zbogom gospodaru. Zalutati necu;

Sem Engleske, ceo svet mi je sad put.

[podvuceno dva puta]

Osmehnuvai se, Arsen palljivo vrati knjigu na mesto.

- Kao da te oduvek poznajem...

- Poznajea me tacno jedanaest dana i trideset devet godina. Kad si me prvi put sreo?

- U knjizi Marka Twaina Kraljevic i prosjak.

- To je lepa knjiga: citao mi je otac pred spavanje kad sam bila mala. I? ©ta sam igrala u njoj?

Kraljevica.

- A ti? ©ta si bio ti?

- Prosjak, naravno.

- To zvuci prilicno homoseksualno?

- Zbog tebe cu se ponovo vratiti lenama...

- Vraticea se u naau domovinu i zaboraviti me. Bicu tvoj mali njujoraki izlet.

- Ali mi nemamo domovine!

- Ti je imaa.

- Viae ne! Naaa domovina je u Andersenu.

Pokuaavao je nekoliko puta da izvuce od nje neato viae o danima kada joj je Udini slikao portret, ali Zoe se nicega nije secala. Kada bi se jako napregla, mogla je da mu opiae neku veliku hladnu prostoriju i lene u belom koje su je prisiljavale da sedi mirno. Obecali su joj crvenog ponija ako bude dobra, i nisu odrnali obećanje.

Slikara se uopate nije secala. Ni grada gde je slikao.

Za njenu porodicu, Udini je, verovatno, bio samo posluga.

Kada je poaao da potrali poslednje utociate Valdemara Udinija, princeza se ponudi da mu pravi

društvo. Odvezli su se na sam južni rub Bronxa - kraja u kome, pored najsiromašnijih doseljenika Kozilijanaca, live joa samo malobrojne skupine Poljaka i Portorikanaca. Taksista je progundao psovku kada mu rekoae kuda da ih vozi. Proali su kroz potpuno izgorene četvrti, kroz koja kao da je prohujao neki rat. Slepo ocajanje bede stigle do samog dna, polomilo je i spalilo u ruilackom besu sve cega se moglo docepati. Obojeni ljudi teturali su preko sveopateg zgariata, prevrcuci otpatke. Smak sveta.

Taksista je odbio da ih saceka. Primio je novac i odjurio punim gasom iz tog tuhnog kraja, po kome kao da neprestano sipi fini sivi pepeo. Bio je prohladan dan i para je sukljala iz rupa u asfaltu. Princeza je iacezavala kao duh u belim oblacima, ato su stizali iz pakla podzemnog New Yorka. Uputili su se razrovaanim i uleglim trotoarom kroz copore prljave, zapuatene dece, pokraj magacina i napuatenih radionica, zaobilazeci gomile smeca, koje viae niko nije uklanjao. Polarne stepenice bile su zardale i iskidane. Na pragovima kuca sede su starice u crnom, praznih, izgladnelih ociju. Ne bez senke straha, princeza i Arsen prodoae pokraj grupica kozilijanskih momaka ato su dangubili na uglovima. Jedan od njih, koji im zatrali četvrt dolara, pokazao im je i gde se nalazi krcma "Mimoza" - centar americke Kozilije. Vec na ulazu u tu skljojkanu prizemljuau, zapahnu ih intenzivni i oatri zadah koji citav kraj prolimaae smradom macjeg izmeta i uleglog maslinovog ulja. Preko "Mimoze" prelazio je, poduprt crnim gredama, kolosek nadzemne leleznice, tako da bi se krcma s vremena na vreme zatresla kao u bunilu, kad god protutnji voz. Mada je bio dan, citavu prostoriju osvetljavala je akiljava svetlost slabaane sijalice, koja je lica ljudi pretvarala u zemljane maske, izrovaane dubokim senkama. O zidove su bili okaceni kozilijanski instrumenti. Drvo i razapeta kozja kola. Preneli su ih preko okeana da ne zaborave ko su i odakle su. U njima je pohranjen zvuk izabranog naroda. Arsen se rasneli pred tim dirljivim pokuuajem da se sacuva poreklo i duhovni alibi, i pored bede u koju su zapali.

Ljudi su sedeli cutke, zagledani u prazne stolove ispred sebe. Neki od njih su liveli od socijalne pomoci grada New Yorka, ali mnogi su se u Ameriku doselili ilegalno, bez ikakvih papira, prehranjuci se od danas do sutra najprljavijim i najtelim poslovima. Gotovo niko od njih nije naucio engleski - govorili su i dalje svojim jezikom izmedu sebe. Oni ato su stigli ranije, upucivali su doaljake kako da kupe kartu za leleznicu, da trale hleb ili duvan, i kako da se vrata sa posla, gde bi razmenili kroz zube po koju akrtu rec sa svojim zemljacima, radeci, trpeci i cekajuci - ni sami nisu znali ata.

Covek kome su platili pivo, ispricao im je joa da male Kozilijance smeataju u razrede za mentalno zaostalu decu, zbog toga ato ne znaju engleski i ato su tvrdoglavi.

"Radamo se vec ludi i prokleti," mislio je Arsen dok ga je potresen sluavao. "Narod smo, kome je sudeno da pati. Pa ipak, ne bih se menjao sa srećnima. Naaa muka mora jednoga dana da porodi neki plemenit podvig. To je samo pitanje vremena! Na svaki narod dode jedanput red u istoriji, baa kao ato najbeznacajnji statista u pozoriatu ima uvek makar jednu priliku u livetou da istrci izoperskog hora i dosegne najviai moguci ton, koji ce zapanjiti otmenu publiku..."

Njihov sagovornik nije poznavao Valdemara Udinija, ali poato je neko vreme aapatom razgovarao sa aankerom, rece da ce uskoro doci gazda "Mimoze" koji zna viae.

Ovaj je, opet, bio neki zadrigli veseljak. Zacenjivao se od smeha pricajuci kako su zbijali aale sa vecito pijanim Udinjem, koji je uvek sedeo pokraj peci u svom odrpanom ainjelu podvezanom

konopcem, umesto kaiaa. Tralili su da im pokale to mesto.

- Upravo sedite na njemu! smejaio se gazda. - Da je stari Valdo liv, ne biste se dobro proveli...

- Zaato?

- Pa, vidite, mada je bio puki siromah, Valdo je imao neke svoje principe! Cim bi zatekao bilo koga na svojoj stolici, udarao je atapom bez upozorenja. Ljudi su to znali i poatovali su njegove bubice. Ne svi, naravno! Ponekad bi se naaalili tako ato bi novajliji ponudili da sedne na Valdovo mesto. Da ste samo to videli!

To je, dakle, poslednji pejzal koji je Valdemar Udini crtao izgorelom aibicom po stolnjaku: blokovi sivih kucerina ato se nilu ispod stubova nadzemne leleznice, bez drveta, bez lista, bez travke. Razlivena lokva u ulegnutoj aljaci. Red bandera nalik na veaala na nekom velikom gubiliatu.

- ©to jest, jest, umeo je da pripoveda kao niko! - pricao im je gazda, kome se razvezao jezik. - Ali nisi iz njega mogao izmamiti ni reci pre nego ato mu stavia litrenjak na sto. Cistio mi je pepeo i odrlavao vatru. Pomagao sam mu koliko sam mogao. Dolazio je pre svih ujutru, cim se radnja otvori, i sedao na svoje mesto. Lice mu se grcilo, evo ovako, kao da je od gume, sav se tresao i drhtao, ali cim bi popio prvi gutljaj, smirio bi se i tada nije bilo blagorodnijeg coveka od njega! Pricao je da je slikar. Molda je i bio, ne znam? Ovde se ne raspitujemo mnogo ata je ko bio pre, jer svako je neato jedanput bio, covece! Ali, kad sam mu dao da mi ukrasi jelovnik naaim, kozilijanskim motivima, nije od svega niata ispalo! Moja unuka bi to bolje obavila, covece.

- Imate li taj jelovnik? - upita ga Arsen.

- Vec dugo uopate ne kuvamo! - odvrati gazda "Mimoze". - A i ato bi? Ovde ljudi imaju jedva dovoljno i za pivo...

- Eh, Valdo! - uzdahnu, poato su jedno vreme proveli zagledani u pec, iz koje je Udini godinama iznosio pepeo. - Na kraju je potpuno podetinjio; plakao je kad bi naai ovde zaigrali "hotu"!

Poslednji Udinijev mecena uputio ih je do kuce gde je slikar liveo sa svojom nevencanom lenom, nekom bivaom babicom. Popeli su se uz vlnne stepenice koje su vonjale po iskuvanom rublju, i na drugom spratu pronaali plesnivu sobu u koju su bila nagurana tri razlicita ormara i dve postelje. Na ormarima su se raspadali koferi. Jedna znojjava, osedela lena piljila je podozrivo u njih iz naslaga drhtavog sala. Bila je ogrnuta umaacenom kucnom haljinom.

- ©ta vam treba? - upita ih, ocigledno spremna na svadu.

Iz otvorenih vrata na stubiatu motrio ih je buket crmpurastih kozilijanskih lica. Posetioci su ovde, ocigledno, bili retki.

- Jeste li mu neki rod? - ispitivala ih je lena.

- Ne, nismo - rekao je Arsen - samo nas zanimaju njegove slike.

- Valdove slike? - igrala je sada za publiku u vratima. - Govno! Pa, taj u livotu nije drlao drugih

slika sem onih na kartama!

Zatim je sledio zamraen monolog u cijoj su bujici povremeno razaznavali kako se ona lrtvovala za Valda, kako mu je bila dobrotvor i kuvarica i bolnicarka, a da joj je on sve to vratio na taj nacin ato je ostavio do guae u dugovima za kiriju, lekove, pogreb; spominjala je i tacne iznose koliko je ata koatalo, udarala se mesnatim aakama u grudi, a u jednom trenutku samosalaljenja uspelo joj je da cak izmami i jednu suzu, ili bar neato slicno tome.

Objasniae joj da bi kupili bilo ata ato je nekada pripadalo Udiniju.

- Dodo! - pozvala je glasom promuklim od alkohola. - Dodo, sine, popenji se na ormar i dovati onu kutiju!

Jedan villjast decak ispentra se poput majmunceta preko stola na ormar i odatle skide mali kovceg, cija se politura gotovo nije videla od debelog sloja praaine.

Bila je to Udinijeva kutija za slikarski pribor. Otvoriae je klececi na patosu, palljivo, kao ato se otvaraju vrata tek otkopane bogomolje koja je vekovima camila pod naslagama zemlje. Zapahnu ih vazduh star dvadesetak godina. Nekoliko skorenih cetaka i tube "Rembrandt" boja bez poklopaca, zardala apahtla, boca terpentina i okamenjena krpa za brisanje cetaka - to je bilo uglavnom sve. Sadrlaj kutije kao da je bio ugljenisan vremenom. Mirisao je na svele otvoren grob. Arsen pipnu prstima jednu tubu: donja polovina alzarin kraplaka joa je bila gipka. Boja se nije sasvim osuaila. Bila je tu i Udinijeva paleta sa specenim tragovima njegovog omiljenog spektra. Obrisa je maramicom i ispod prljave skrame zasvetluca na umbri iskricav namaz cinobera.

Arsen je leleo da pronade Valdemarov grob. Sada to viae nije bilo potrebno. Sadrlaj ove kutije krio je u sebi njegove zemne ostatke. Gde je, uopate, grob nekog slikara? U njegovoj kutiji za boje. U tim istim bojama potroaenim do polovine, ato nisu stigle da se pretvore u oblike, u sliku. U prekinutom poretku stvari - malom urednom svetu koji je predstavljao jedini slikarev dom na zemlji, u slikarskom alatu od koga se nije odvajao ni onda poato je sasvim prestao da slika, nadajuci se da ce mu se jednoga dana smiriti drhtanje ruku i da ce molda naslikati svoje najbolje platno. Njegov grob je u kovcegu skinutom sa ormara iza kofera i tegli, starih metli i praanjavih krpara; u toj pokretnoj radionici koju je jedino spaaavao iz iznajmljenih pariskih ateljea, kad bi mu plenili ostali prtljag zbog neplacene stanarine. Znao je - ako sacuva svoju cudotvornu kutiju, kad god zaleli, mole da povrati i sve ostalo. Vukao je na svom dugom izgnanickom putu kroz Grcku, Allir, Tunis, Maroko, lenevu, London, sve do New Yorka lelala mu je kraj nogu na sagovima evropskih dvorova gde je portretisao krunisana lica, strpljivo ga cekala dok je vodio ljubav i opijao se, znajuci da ce jedanput da joj se vrati. Na tubama su se joa uvek nalazili njegovi otisci prstiju. Ostali su zauvek omadjani predeli i lica ciju je drugu polovinu odneo u grob. Ostatak tog sna nalazio se u nepotroaenim bojama.

Arsen i Zoe su klecali iznad otvorene kutije kao u nemoj molitvi za duau nesrecnog kozilijanskog slikara. U sobi se culo samo astmaticno aiatanje Udinijeve poslednje lene i tiktakanje budilnika.

- Koliko tralite? - upita najzad Arsen lenu, koja je stajala iznad njih poput spomenika propasti.

Mali prorezi ociju lukavo joj se zasvetlucaae.

- Hiljadu dolara... - rece, na ata lamor kliznu niz stepenice. - Ni dolara manje!

Mogao je da joj plati koliko je tralila; bilo je dovoljno samo da ispuni cek koji mu je Kozilija stavila na raspolaganje, ali ko bi mu tamo kod kuce verovao da je to baa kutija za boje Valdemara Udinija, a ne bilo cija? Sve kutije za boje i sve palete lice jedna na drugu.

Razgrnuli su buket na vratima i krenuli niz stubiate.

- Hej, cekajte! - zaurla lena. - Dacu vam je za pet stotki! Trista? Dvesta... Dajte pedeset i neka vas davo nosi!

Vratio se u sobu i prulio joj novcanicu od pedeset dolara.

- Je li istina da je bio poznat? - unese mu se aapatom u lice.

Skupio je Udinijeve stvari pod miaku.

- Jeste - rece - bio je vrlo poznat.

- Prokleti bili! - zastenja ona, ne kazavai ko da je proklet. - Dodo, sine, trkni do Martina po flaa!

Princeza je kod kuce svukla sa sebe svu odecu, kao da je kulna, i Arsen je viae nikada nije video u njoj.

- Necu da me viae vodia na takva mesta! - grcala je u histericnom napadu. - Ne volim ih!

- To je tvoj narod, princezo!

- Nisam ja kriva...

Mogla je da gleda bedu, pod uslovom da je dekorativna i da bar ne zaudara. Ali beda koju su videli u maloj Koziliji je ponilavala. Imala je zadah zooloakog vrta, ukus stida. Izlet u Julni Bronx ucinio je da se oseca kao da je uletela u klopku. Tamo nije zatekla vesele pariske kloaare, cak ni slikovite pijance iz Ulice Bowery, koji su cekali na semaforima da obriau automobilska stakla, uvek sa nekom aalom ili novim atosom.

- Moraa da me razumea - kazala je amrcajuci, poato se malo smirila. - Mnogo sam se namucila u livotu, ali uspela sam bar jedno: cinim samo one stvari koje me vesele. I zbog toga nikome necu dozvoliti da me vrati tamo... Cak ni tebi!

Arsen je iz dana u dan odgadao svoj odlazak. Postajao je sve viae Njujorcanin, cudeci se i sam koliko je to lako. U gradu gde je svako stigao odnekud, i strancu je moguće da se oseca kao kod kuce. Vec se snalazio sasvim dobro i preduzimao je sam duge aetnje. Peaacio je do najudaljenijih cetvrti, a kada bi ga savladao umor, spuatao se pod zemlju i vraćao podzemnom leleznicom u princezin kraj, pomocu plana New Yorka od kog se nije odvajao. Princeza se nikada nije vozila sabvejem. Otkrila mu je da pati od klaustrofobije, i da bi radije umrla nego ato bi siala pod zemlju.

Obilazio je pasionirano muzeje i galerije. Najviae je voleo otmene prostore Frick-kolekcije na Petoj aveniji, gde se za njega vreme potpuno zaustavljalo dok je sedeo ispod Rembrandtovog "Poljskog konjanika". Kuda li jezdi taj vitez u sutonu? Nije li to sama smrt satkana od zlatne

paucine? Zacrani jahac ga je gledao kao da vec odavno zna kako ce se okoncati njegov njujoraki izlet.

Odlazio je i u Guggeheimov muzej; satima je prelistavao slikarske monografije u maloj knjilari, smeatenoj u prizemlju Muzeja moderne umetnosti. Uzalud je medu njima tralio neato od Valdemara Udinija. Nije ga bilo ni u najopselnijoj istoriji umetnosti.

Nekoliko puta nije mogao da odoli a da ne kupi knjige za kojima je godinama ceznuo. Prelistavao bi ih u Mimozi za vreme dugih zimskih kias. Doneo ih je do kase, ali je onda odustao i vratio ih uredno u police gde su ranije stajale.

©ta vredi? Nije mogao preneti citavu jednu civilizaciju na svoje ostrvo, a nije spadao u ljude koji se zadovoljavaju mrvicama. Uspeo je da uguai lelju za posedovanjem.

"Ne mole mi se oduzeti samo ono ato imam u glavi. Pamticu, dakle, sve ato vidim!" - zakljucio je i ponovo otpeaacio do Frick- kolekcije, gde je onaj ukleti poljski konjanik joa uvek prelazio svoj beskrajni put s kraja na kraj pozlacenog platna.

Voleo je ocajnicku drskost Jacksona Pollocka i prazne, aumne tiaine Mark Rothkovih osamljenickih kvadrata, ali posle Rembrandta Arsen viae niata nije mogao da gleda! Sve mu se cinilo suviae jednodimenzionalnim.

Postojalo je, molda, samo jedno platno u modernoj umetnosti u kome je mogao da pronade utociate bez zasicenosti i gadenja: portret "Devojciice sa lutkom". Ono je za Arsena bilo viae nego slikarstvo. @ivot i joa mnogo viae od toga!

Molda smrt?

Zahvaljujuci Celebrity Serviceu, princeza je cesto dobijala placene pozive da ulepaa neki skup novopelcenih americkih bogataaa. Za vreme provedeno na veceri, gde bi je ponipezno najavili kao - H.R.H. Princess Zoe of Cosilia, dobijala je aesto dolara.

- Vojvoda i vojvotkinja od Windsord dobijali su u svoje vreme i po tri hiljade za pola sata! - objaanjavala je Arsenu svoj posao. - Za hiljadu i po moguće je iznajmiti ruskog princa Serla Oboljenskog...

- Zaato ti dobijaa tako malo?

- Mi smo mala zemlja... - kazala je slegnuvai ramenima.

Dva puta je pratio na koktel-partije koje su se odrlavale u luksuznim apartmanima na Petoj aveniji. Zapostavljen na izvesno vreme od svoje male prijateljice, prvi put je zaspao u pletenoj fotelji zimske baate, ciji je stakleni zid gledao na kroanje Central parka. Drugi put je upoznao Rogera Shulmana, koji je takode pronaaao skroviata u biblioteci.

- Znete, svi ti prijemi lice vam jedan na drugi kao jaje jajetu! - poverio mu se stari Shulman, kada ga je upitao zaato se osamio. Uvek je na njima neki indijski jogi na proputovanju, urugvajski ambasador, italijanska operska diva, cekajte... Naravno, bivai student revolucionar koji pljuje na sve, grcki brodovlasnik, svele razmenjeni ruski disident...

- ... i kozilijanska princeza! - zavrai Arsen Shulmanov spisak zvanica.

- Vi ste sa njom?

- Jesam.

- Vrlo je lepa - rece on - prava dlepna princeza!

Shulman mu se dopao na prvi pogled, jer se pohabanoacu svoje odece razlikovao od ostalih gostiju na prijemu. Ocigledno, niko se nije otimao o njegovo druatvo, baa kao ato nisu ceznuli ni za Arsenovim. Oseti izvesnu samilost prema ovom delmekastom starcicu, odevenom u iskrzani rebrasti somot, cije su ga, kao nebo plave ocice gledale ljubopitljivo iza naocara velike dioptrije. Imao je kratko podaiaanu sedu kosu, koja je licila na cetku, i podsecao je pomalo na profesora Kuzena, po izvesnoj pomirenosti punoj skepse.

Arsen oseti potrebu da ga uteai, pa u nedostatku neceg drugog, pohvali preplanulu boju njegovog lica.

- To nije njujorako sunce, pretpostavljam? - rece.

- Florida... - kazao je Shulman.

- Bili ste tamo na odmoru?

- Ja sam celoga livota na odmoru, boy! kazao je smejući se starac. - A vi, ata vi radite na ovom prijemu?

Arsen mu rece.

- Dobro - kazao je Roger Shulman, namestivai se udobnije u fotelji - recite mi iskreno, ali zaista iskreno: kako je to liveti pod vojnom diktaturom?

- Hocete li da vam stvarno kalem? - upita ga Arsen, pa poato dobi potvrđan odgovor, pokuaa da objasni svom sagovorniku da se livot (naglasio je tu rec livot!) odvija, ma kakva da je vlada u pitanju! Masline rastu baa kao i u anticka vremena, ljudi ih beru, trguju, vole se, mrze, piju, umiru i radaju se kao i uvek, sunce izlazi i zalazi, smenjaju se godianja doba, lene uvece pletu cipke pred kucama, muakarci puae i piju pivo, srećni su ili nesrećni, kao i svi ostali ljudi na planeti...

- Drago mi je ato to cujem! - rece Shulman.

- Hocu da kalem - rekao je Arsen - sklon sam mialjenju da je (pod uslovom da se covek ne bavi politikom, razume se), svaka politika podjednako dobra i podjednako loaa, jer je u suatini izvan samog livota; vi me, naravno, shvatate, poato je livot snalniji i lilaviji od bilo cije doktrine, ma kako ona napredno ili konzervativno bila zamialjena...

Nisu palili veliko svetlo u biblioteci. Sedeli su jedan naspram drugog sa caaama u rukama: dva coveka sa dva kraja sveta, i pokuaaavali da se razumeju.

- To je veoma zgodno objaanjenje - uzdahnuo je, najzad, Shulman - ali u njemu ima prilicno pasivnosti.

- Ja se ne bavim politikom - kazao je Arsen - vec istorijom, i to - istorijom umetnosti! U životu me zanimaju isključivo tragovi onog najplemenitijeg u nama, rasuti po vremenu... - citirao je jedan svoj intervju lokalnim novinama, povodom otvaranja Zavičajne galerije u Mimozi.

- I to je politika, boy! - rekao je mirno Shulman. - Sve je politika!

Prekinuo ga je:

- A molete li mi onda, molim vas, reci kojoj je stranci pripadao Homer? Euripid? Aristofan? Kome su placali clanarinu Shakespeare, Dante, Michelangelo, Cervantes? Za koga je agitovao Petrarca?

Shulman nije umeo da mu kale.

Vidite kako je to malo valno posle nekog vremena!

- Hocete li biti ljubazni da mi donesete jedno pice? - zamoli ga starac. - Ako tamo odem sam, teako da cu se ikada ponovo izvuci...

Arsen nije verovao da je stari Shulman toliko omiljen da ga ne bi pustili natrag. Smatrao je njegove reci posledicom povredene staracke sujete, koju je cesto primecivao i kod svog prijatelja profesora Kuzena. Ali, ubacio se u vrtlog zvanica, video na trenutak princezu okrulenu iskelenim osmesima ("Kako se zabavlja?" "Sjajno!") i vratio se u biblioteku sa dva dupla burbona.

- Kakvi ste, u stvari, vi Kozilijanci? - pitao ga je Shulman.

Arsenu su nedostajali razgovori sa Kuze- nom na terasi. Pored porodice, mogao je mirne duae reci da mu oni najviae nedostaju u New Yorku. Sa princezom se sporazumevao, uglavnom, kolom i jednoslolnim recima. Zbog toga ga je radovala ova prilika da prica o Koziliji nekom nepoznatom starcu, koga viae nikada verovatno nece videti u životu.

- Pazite! - rekao je. - Preliveli smo Grke, ato su vladali ostrvom od 1800. do 1100. godine pre naae ere, nadlivali izumrle Fenicane, docekali kraj Asirskog Carstva, ispratili Egipcane, Persijance, videli agoniju Rimskog Carstva i Vizantije, pogledali u leda krstaaima koji su osvojili Koziliju 1201. godine, iskvarili cak i pokvarene Venecijance, naali zajednicki jezik sa Turcima i lukavo ih potcinili svojim interesima a da to oni nisu ni primetili, pridoneli smo i sami njihovoj propasti... Kozilijanci? Istkani smo od najfinije levantinske lukavosti i strpljenja. Nadlivecemo i Amerikance, u to molete biti sigurni!

Ali i pored misaonog skijeringa koji je tako veato izvodio pred Shulmanom, osecao je izvesnu dozu mucnine od poluistina koje je izgovarao. Ubedivai dobronamernog Shulmana, nije, naime, uspevao da ubedi i sebe da nije obicna kukavica koja okrece glavu u stranu pred dugogodijom borbom Vojnog saveta protiv slobode i razuma.

- Koliko vam je godina? - upita ga Shulman.

- Ja sam na uglu 39. i 40. - rece Arsen, setivai se da u New Yorku taksisti treba uvek kazati ugao izmedu dve ulice.

Starac se od srca nasmejao:

- Znaci, ja sam na uglu 72. i 73! - kazao je, briauci suze.

Princeza, koja je najzad pronaala Arsena u biblioteci, upali svetlo i zatece ih kako se previjaju od smeha.

- Morate me svakako posetiti! rece Shulman, pozdravljajuci se sa Arsenom. - Poziv, naravno, vali i za vas... - obratio se princezi. - Sutra, dakle, u pet po podne!

Prulio je posetnicu i izaao iz biblioteke. Arsen tek tada primeti da je starac telak bogalj.

- Znaa li sa kim si razgovarao? - upita ga princeza, ne bez divljenja.

- Ne znam - rece Arsen - vrlo je zgodan stari gospodin!

- Roger Shulman... Jedan od najbogatijih ljudi u New Yorku!

- Pa, ata? - kazao je Arsen.

Caj je poslulen u izubijanim limenim aoljama na kojima je pisalo 1/4 lit. Arsen je gledao u cudu svoje jadno lonce koje kao da je malocas pokupljeno sa nekog dubriata; crni, zardali rub, otucenu glazuru i iskrivljenu draku, ostatke skorene zemlje i crne rupice kroz koje je probijala rda. Princeza Zoe nije u svojoj aolji nalazila niata cudno. Tek kada je popio caj i okrenuo aolju naopako, otkrio je da je sirota 1/4 lit. - aolja, u stvari, minuciozno izvedena kopija u najskupljem engleskom fajansu. Ocigledno, Roger Shulman nije lako zaboravljao svoje prvo njujorako pjenje caja!

Viae od svega, ovaj ekscentricni starac voleo je da zbunjuje slikarske eksperte. U svojoj kolekciji imao je samo ona dela koja nimalo ne lice na uobicajenu predstavu ato je svet ima o velikim majstorijama moderne.

Arsen je bio jedan od retkih srecnika kojima je bilo dopuateno da vidi gotovo sve slike iz ove fantasticne zbirke, koja prevazilazi price o Ali Babinoj pecini. Iaa je za svojim domacinom iz odaje u odaju luksuzne kuce na Madison aveniji i pogadao autore nepotpisanih slika. Sada je doao red na princezu da ga sledi kroz lavirint u kome je jedino on znao izlaz.

Shulman je od njega najpre tralio da pogodi koja slika pripada Georgesu Braqueu, a koja Picassu. Radilo se o dve gotovo istovetne mrtve prirode sa lulom iz 1911. Poato je jedan trenutak osmotrio te dve kule bliznakinje od sijene, starih novina, karti za metro, talasastog papira za pakovanje i pecenog okera, Arsen bez napora odredi autore: Georges Braque je bio presniji i viae je verovao svojoj luli.

Zatim je identifikovao tri pitoma primorska pejzala kao dela Vasilija Kandinskog iz vremena pre ne ato je otplovio u zemlju Apstrakciju. Pri tome mu je pomagao instinkt izgadnelog provincijalca. Najbolje godine svoga livota i svu strast troaio je izucavajuci velike majstore modernog slikarstva, na osnovu slucajnih znakova i otpadaka koji su stizali do Mimoze. Sada su za njega radile sve one probdevene noci potroaene na gledanju mutnih reprodukcija u kakvom zalutalom umetnickom casopisu ili knjizi do koje je bilo teako doci. Poput zatocenog vidovnjaka, predvidao je duhovne avanture ato su se dogadale na hiljade kilometara daleko od Kozilije. Njegova celnja bila mu je pouzdan vodac tamo gde su se gubili zasiceni eksperti.

Oduvek su mu se činili jalovim naporima naučnika da utvrde autentičnost jednog dela. Sve te hemijske analize lanenih vlakana ili strukture daske, sastava boja, dubinski snimci slojeva slike u radanju, svi ti, naoko ozbiljni ljudi u belim mantilima iznad skupih instrumenata... Koliko uzaludnog napora da se pronade voda u pustari, koju vidovit čovek sa raaljama u ruci otkrije već posle pedesetak koracaja! Zar falsifikator ne bi mogao da za svoju lažnu ikonu uzme deo daske sa kakvih crvotocnih vrata iz dvanaestog veka i da upotrebi potpuno istu tehnologiju kao i njegov uzor - nepoznati monah? Ima li iata lakše nego zatrtati tu istu krivotvorenu ikonu u stajsko dubre i prepustiti je samo nedelju dana razornoj moći amonijacnih kiselina; vlazi i memli, ili, pak, napraviti novu rimsku amforu i spustiti je jedno leto na dno mora u kakvo odgajaliate ostriga i dagnji, pa da se po njoj nahvataju citave kolonije akoljki? A šta da se radi sa falsifikatima naah savremenika, gde uopšte nije potrebno izvoditi nikakve tehnološke vremenplove, već u prvoj prodavnici kupiti kutiju uljanih boja i obično platno, pa za jedno prepodne proizvesti tuče Matissea, Dufyja, ili Hartunga? Kako će nam tu pomoći rendgenolozi, hemicari, tehnolozi?

Postoji, naime, samo jedan pouzdan način da se utvrdi je li slika autentična: stati pred nju otvorena srca i bez zadnjih misli, prepustiti joj se i osluškivati duboko u sebi njen odjek. Falsifikator će moći da podralava sve, osim onoga što je najvalnije u jednom delu njegove suatine! Zbog toga i preziremo toliko te kradljivce tuđe muke. Prisivaju za sebe ono što se plaća nervima, krvlju, siromaštvom, patnjom, usamljenošću, na kraju - životom! Oni će marljivo slediti oblike i boju, povrainski sloj stila, ono što Francuzi nazivaju *le signe*, ali ono najdragocenije neće nikada uspeti da ponove: unutrašnji život jedne slike, za koju je uvek plaćena previsoka cena. Uostalom, da li je iko ikada čuo da je neko falsifikovao Ingresov crtež olovkom? To je nemoguće! Proizvode se masovno samo one slike čiji su autori već postali poznati po svom znaku i, mada već mrtvi i prazni, nastavili da reprodukuju do kraja fizičkog života taj svoj već čuveni *le signe* - koku koja nosi zlatna jaja. Krenemo li korak dalje, mislio je Arsen, doći ćemo do smeđe hipoteze koja će na nas sručiti drvle i kamenje kolekcionara i muzealaca: nisu li najvećiji falsifikatori upravo sami oni veliki slikari koji su posle svoje duhovne smrti nastavili podralavanje sopstvenog načina slikanja?

Naravno, ne postoji stručnjak za sve autore i za sva dela, baš kao što ne postoji ni vidovnjak sa raaljama i za vodu, i za naftu, i za gas. Arsen je bio u stanju da prepozna autentičnost samo onih umetnika koji su mu neato značili u životu; onih pomoću kojih je rastao i koji su mu pomagali da pronade i okupi najbolje delove sebe. Slučajno, Roger Shulman je skupljao baš njih.

- Dobro - kazao je on, zadovoljno - deaavalo se da i drugi produ na ovom testu, ali sad od vas tražim zaista nemoguće!

Zaustavio se ispred pitomo slikane hrizanteme, koja kao da je izašla ispod četke nekog nedeljnog slikara. Arsen se usredsredio na taj, na prvi pogled običan plavi cvet na platnu malog formata već pomalo ispucale povraine (viae zbog nebrilljivog slikarskog postupka nego zbog starosti), ali u poretku njegovih latica kao da se nalazila skrivena neka svirepo precizna matematička formula. Ljuljao se na samom kraju te odskočne daske, ne znajući da li ga dole, u dubini, očekuje voda ili beton? Zalmurio je i skocio, čuvai sebe kako u letu izgovara potpuno apsurdno ime: Pieter Mondriaan!

Sacekala ga je voda. Izronio je mokar od sreće.

- Vi ste neverovatni! - priznao je Shulman. - Spadate među tri čoveka na svetu koji su to pogodili

otprve. Tu je, najpre, trgovac koji mi je prodao ovog ranog Mondriaana; drugi je direktor Muzeja u Antwerpenu. Jeste li zadovoljni? Ako lelite da ostanete u New Yorku, bice mi neobicno drago da vas zaposlim kod sebe. Brinucete se o mojoj kolekciji...

Pogledao je princezu, a onda je uhvatio Arsena za rever sakoa:

- Hocete li?

Prvi put u livotu Arsen je shvatio koliko je teako breme trideset i devet godina. Bio je suviae star da prihvati jedan ovakav trenutak, kada se treba neopozivo odluciti i poceti sve iz pocetka. Americka odlucnost sukobila se u tom casu sa kozilijanskom kolebljivoacu, koja se hrani vremenom svojih lrtava. Upitao se: imam li snage za to? Princeza i Shulman su cekali njegov odgovor. Umesto odgovora, dobiae pitanje:

- Koliko je sati?

- Sedam - rece Shulman.

- Molete li mi dati vremena do sedam i deset da razmislim?

Okrenuo je citavu stvar na aalu, mada mu nije bilo do nje.

- Imate sve vreme do kraja livota da razmialjate! - nasmejao se Shulman, odmahnuvai rukom.

Onaj trenutak je proaao.

Spustili su se u prizemlje liftom, u kome su visila dva di Chirikova pejzala iz metafizicke faze.

Princeza je cutala sve vreme do kuce.

Mada joj je ljubav iznenada ozarila kraj trece decenije livota, veza sa Arsenom nije cinila srecnom Zoe. Ona nije vodila nicemu i, kao sve slicne veze, iscrpljivala je oboje ljubavnika podjednakom lestinom. Udinijeva devojcica u princezi joa se nije zauvek oprostila sa verovanjem da ce joj livot biti doveden do srecne zavrance, posle koje treba da nastupi bezbedno i mirno sredovecno razdoblje. Zoe - nelna meavavina plave krvi, nestalnih zanimanja, prolaznih ljubavi i vecitog balansiranja na rubu besparice, upravo je bila na putu da se sredi i smiri kada joj je sopstveni portret iz detinjstva bacio u narucje smuaenog Kozilijanca.

Vec se sasvim bila odvikla od komplikovanih muakaraca. Kretala se neprestano u svom stalnom krugu, zadovoljna ato joj se srce konacno zaledilo. Frozen rose. Arsen je jednim potezom poruaio dugo zidanu gradevinu blazirane ljupkosti, iza cijih su bedema osecanja uzimana samo u malim dozama u obliku pozorianih predstava, filmova ili knjiga - tamo gde im je i mesto. Razbudio je u njoj strasti kojih se plaaila. Bojala ga se kao navike: viae nije mogla bez njega (pomisao da ce se vratiti na Koziliju ispunjavala je ulasom), a s njim je bilo sve tele. ©ta onda ako ostane zauvek u New Yorku? Nije ga vecito mogla vuci za rukav, umiruci od straha hoce li se osmehnuti dok ga bude predstavljala nekome do koga joj je stalo, ili ce samo cutke kimnuti glavom i zabiti se u prvu policu sa knjigama? Princezi se gadila i sama pomisao da bi u tom slucaju bila krivac ato je jedna kozilijanska devojcica ostala bez oca. Isprobala je vec na svojoj koli ato to znaci.

Izuzimajući njenu postelju, nisu se baš savršeno slagali u ostalim stvarima. I pored aristokratskog porekla, koje bi trebalo da podrazumeva izvestan stepen bezvoljnosti, princezu je život naučio da sve zavisi od nje same. Jednim delom svoje ličnosti, bila je energična tridesetdevetogodišnja žena čiji je radni dan (ako je to njen nestalni posao zahtevao) trajao i po osamnaest sati! Ma šta da se dešavalo, na primer, ona bi, pre noćno zaspi, svake noći preletela najmanje stotinak stranica po sistemu brzog dijagonalnog čitanja, koje je savladala na specijalnom šestomesečnom kursu. S obe strane njenog kreveta ležali su svesnici novih izdanja - sada neotvoreni. Koziljanac je potpuno izbacio iz dobro ugodnog ritma.

Kada mu je jednom objasnila svoj način brzog fotografisanja sadržaja, smejući se, suprotstavio joj je svoj sistem spavanja između dve stranice.

- Imam potpuno drugačiji metod! - kazao je. - Čitam verovatno najsporije u Evropi...

Ispricao joj je da čitav dan uliva u pomisli kako će provesti udobno večer uz flašu vina i neku knjigu za kojom će čezeti. Čeka strpljivo da mu zaspu dve Maje i smešta se u duboku kolnu fotelju sa mesinganim kopcama - nekada neprikosnuto mesto njegovog oca! Vino mu je nadohvat ruke rastvorena knjiga u krilu. Niz prozorska okna klize kapi kiše. Vreme kao stvoreno za čitanje! Ali on ne podiže knjigu, ne okreće njene stranice. Ona mu mesecima leži poslušano pod dlanom, a da je iz nje pročitao možda najviše desetak redova. To se po njemu zove: odlaganje zadovoljstva!

- Ali, vidia, posle nekog vremena imam osećanje da sam postao veliki prijatelj sa njenim sadržajem! Kao da mi je preao u krvotok, postao moje vlasništvo...

Pricao joj je da se u Mimosi kafane zatvaraju rano i da zbog toga pije sam, kod kuće.

- Postajemo sve više narod solo- trinkera kazao je - jer kad čovek pije sam, nema mnogo izgleda da će ga neko prijaviti zbog aale ili neoprezne misli! Pošto u isto vreme i čitam, knjige mi se mešaju sa vinom u neki fini polusan. Zbog toga, kada me neko pita jesam li čitao ovo ili ono, odgovaram obično da ne znam! Zaista, ne znam. Možda sam i čitao, samo se više ne secam!

- To je zbog toga što živi na jednom ostrvu gde ima mnogo vremena! - suprotstavila mu se Zoe. - Ali ovde, u New Yorku, svake nedelje na listi bestselera nalazi se najmanje trideset knjiga.

- Možda jedan grad da bude ne znam koliko velik - kazao je - ali od tih trideset knjiga jedva ako dve mogu biti vredne da se pročitaju... Genijalna dela se raduju jedanput u sto godina!

- Imaš pravo - reče Zoe - ali, ja moram sve da ih pročitam pre nego što otkrijem koja su dva genijalna. Po sistemu brzog čitanja prelistam dvadeset i osam, a one dve, preostale, čitam polako...

- Zašto? - upita je on mirno.

- Čta, zašto?

- Zašto čitaš onih dvadeset osam? Zašto odmah ne pređeš na one dve koje vrede?

- Da bih znala šta je u njima!

- Ako nisu dobre, ata te se ticu?
- Ali, o njima se svuda govori... ©ta ja znam!
- Citaa ih, znaci, radi konverzacije?
- Ne! - vrisnula je. - Ne radi toga!
- Radi cega, onda? - upita je sa strpljivoacu ucitelja.

Izgubila je glavu od besa:

- Ti, ti niata ne razumea! Moram da budem obaveatena!
- A, tako... - kazao je lenjo i uvukao se pod pokrivace. - Dodi!

Ali nije doala.

Bila je to prva noc kada nisu vodili ljubav. Ujutro je Zoe imala podocnjake. Sve do zore drlala je prst u rupici na brani kroz koju samo ato nije provalilo more besa. Destruktivni Levantinac! Sruaio joj je dugo gradeni sistem a da to verovatno nije ni primetio. Sad spokojno spava dok ona krpi pocepani aator. Naceo je. Poverila mu je mnogo toga, ali ipak ne sve, za svaki slucaj ! Nije mu niata ispricala o bezbrilnim dlet-set-godinama kada je ludovala, misleci da je cetrdesete nikada nece stici. Njena cuvena energija bila je vec skoro potroaena. Mladost takode. Ako je htela da se odrli na povraini druatvenog livota (od koga je, uostalom, i livela!), morala je da popuni rupe u svom nepotpunom aristokratskom obrazovanju. Kako da mu objasni da je na stalnom ratnom pohodu, baa kao i njen praded, pod kojim su menjali i po osam konja dok je bez odmora i sna obilazio obale Kozilije. Svako novo, nepoznato ime, izbaceno slucajno u razgovoru za stolom, predstavljalo je za nju opasnost. To viae nije beskonacno letovanje; selidba sa jedne na drugu cuvenu plalu sa suncem ato putuje zajedno sa velikim boeinzima, kada je dovoljno posedovati samo besprekorno osuncano telo! Prve sede i prve borice ne samo one od smejanja! - menjale su i princezinu ulogu u druatvu. Sve rede je bila na skijama vezanim za gliser a sve viae na dobrotvornim priredbama za nesrecnu decu, napu- atene livotinje, gladne u Bangladeau, unakalene u zemljotresima. Demonstracije krema za dan i noc firme "Elizabeth Arden", od koje je imala najredovnije prihode, zavisili su od njene kole. "Ako mole jedna princeza - molete i vi!" Ali samo je pitanje vremena kada ce pozivi za promocije novih losiona i dezodoransa poceti da izostaju. Tada mora da bude spremna za neato drugo. Neato suptilnije, neato ato nece moci da nagrizu godine ato dolaze.

Princeza je vec obezbedivala odstupnicu, ulazeci u svet visoke mode. Pokuaala je da od ukusa nacini novo zanimanje. Posao stilistkinje! "Nova moda se nalazi na ulicama!" - postalo je njeno geslo. "Treba samo umeti gledati!" Lansirala je prve sakoe od crnog pliaa u kombinaciji sa izbledelim farmericama, i "Vogue" joj je za tu avanturu odvojio aest kolor-strana, pod velikim naslovom: "Evropska princeza odeva Amerikance!" Izmislila je i noaenje vizonskih bundi sa tenis-patikama. Prenela africke amajlije od upletene dlake iz zebrinog i slonovskog repa u New York i proglasila ih nakitom sezone 1972. Sada ih vec prave i od plasticne lice! Uvela je i modu preairokih muakih koaulja vezanih kravatom oko pasa, da bi i najosamljenije lene, leljne malenja, stekle utisak da su u sobi svoga ljubavnika navukle za dorucak njegovu koaulju preko golog tela;

slucajno otkrice jednog jutra posle ljubavi sa Jamesom Finchom. Trebalo je, dakle, gledati, raditi, uciti, citati, odrlavati kontakte sa uticajnim ljudima, ako leli da ostane u krugu kome je pripadala rodenjem, ali ne i novcem! Istina, nudili su joj da vaspitava mlade Teksaaanke, kcerke naftaaa, da ih poducava etikeciji i stilskom ponaaanju, ali odvoji li makar samo jednu sezonu za Houston ili Dallas, u New Yorku ce je zaboraviti. A ko ne postoji u New Yorku, ne postoji nigde!

I sada je jedan slucajni Kozilijanac ugrozio citavu njenu taktiku. Osvojio je Rogera Shulmana bez ikakvog napora, ne znajuci cak ni ko je on, odbio mesto za kojim cezne toliko vrednih i energicnih ljudi kao da odbija ponudeno pice, pokazivao stalno neku drsku, odsutnu sigurnost, i pored toga ato je liveo na kraju sveta i stigao ovamo u onom svom straanom odelu koje bi svakako trebalo dezinfikovati... A, pored svega, izaziva nerazumljivu nelnost i nagon da ga atiti, kao da joj je prvi muakarac u livotu! Bila je nemocna. Bila je besna na svoju nemoc da se reai tog slatkog tereta koji vuce kroz njujorake salone i ulice, i koji je sprecava da trci iz pune snage i guta ono ato joj se nudi. Pokuaa da misli na Arsena kao na pastira - bivaeg podanika svojih predaka, ali nije ialo. Isubvae je dobro poznavala genealogiju svoje porodice da bi mogla da pobegne u Gotha Almanah. Svaki Kozilijanac bio je kralj a svaka Kozilijanka - princeza. Na vrhovima dugog racvastog korenja njenog porodicnog stabla, nalazili su se obicni razbojnici i kradljivci stoke.

- Bole, ata da radim? - proaaputa i uvuce se pod pokrivic pokraj usnulog Arsena, osecajuci kako joj i protiv volje bradavice bubre.

Peaaceci i dalje po New Yorku bez ikakvog drugog cilja osim da utali radoznalost, Arsen je neprestano mislio na to kako je jedan ljudski livot nedovoljan da podmiri glad koju oseca svim nervima uznemirenim nestrpljivoacu da sve dodirne, omiriae, vidi, cuje, okusi i zapamti...

Seti se glasnih razmatranja profesora Kuzena na terasi iznad piva, o tome kako bi trebalo imati najmanje pet livota, i to ne samo na razlicitim mestima vec i u raznim vremenima. Kada bi ih imao, profesor Kuzen bi jedan neizostavno potroiao na plovidbe sa starim kozilijanskim moreplovcima u Afriku i Indiju; drugi bi otiaao na muvanje oko katedrale u Chartresu u vreme dok su je gradili treci livot bi upotrebio da bude savremenik Michelangelu i Leonardu u Firenci; cetvrti na razgovore sa Voltaireom, a peti bi pustio da tece kako tece, baa kao ato je ucinio sa svojim prvim i jedinim livotom.

Arsenu bi bila dovoljna samo dva livota. I taj drugi, njega bi liveo do daske, baa ovde, u New Yorku! ato je najcudnije, dok je lutao bez plana i cilja ulicama i avenijama, cinilo mu se da je to ovde potpuno ostvarljivo. Ona ogromna usamljenost koju su opisivali putnici ato su pre njega zagrizli otrovni grad-jabuku, nije ga pritiskivala teskobom; izgubljen u gulvi Vavilona, gde ga nisu poznavali i gde nikoga nije poznavao, mogao je vec, evo, ovoga casa zapoceti novi livot Arsena Lera, prebrisavai i zaboravivai onaj predaanji, kao da nikada nije ni postojao. Ko bi ga ikada pronaaao u ovom ljudskom mravinjaku, u kome je dovoljno promeniti cetvrt pa da se zauvek zametne svaki trag? Slatka vrtoglavica od slobode pocinjanja od pocetka, od nule, jednim ponovnim rodenjem, ispunjavala ga je ludom srecom. Prastari otrov, ato je po citavom kontinentu posejala iza sebe avantura prvih Evropljana, proteranih iz svoje postojbine u novu zemlju, delovao je joa uvek, cini se, neiscrpnim uzbudjenjem. Najzad je pronaaao obalu na kojoj je ostvarljiv san profesora Kuzena!

Ali ata je onda, kog davola, Valdemar Udini tralio u zabitom Julnom Bronxu, u poslednjoj rupi

kakva je bila krcma "Mimoza", kad je mogao da bude gde je hteo, da ima galeriste, otvaranja izložbi, uspeh, sve ato bi poleleo? Zaato je odbacio sve ato je njegovom talentu i veatini darelljivo nudio grad New York, novi kontinent i potpuno novi livot koji mu se prulao pod nogama? Zaato je pristao cak i na iznoaenje hladnog pepela iz one peći, samo da bi bio ato blile malom busenu doplavljene Kozilije? Odrekao se cak i slikarstva (kome je u Bronxu ono, uopate, i bilo potrebno?), pristao da trpi uvrede i ponilenja pijanih Kozilijanaca petkom i subotom uvece, morao uvek iznova da se atapom bori za svoje bedno mesto u uglu, dok su u istom gradu, vec na 57. ulici, americki galeristi cekali molda baa takvog slikara da ga obaspu dolarima i pocastima? Bilo je dovoljno samo da kale: "Pristajem!" - ali stari Valdo to nije prevalio preko usta! Zaato?

Zaato? Zaato? Zaato? Zaato?

Posle svakog novog zaato? - Arsenu se sve manje cinio moguc novi livot u staroj koli.

Na uglu 60. ulice i Trece avenije kupio je dve mandarine za pedeset centi od ulicnog prodavaca i ljuatio ih u hodu.

Ni one nisu imale ukus mandarina.

- Je li ti bilo lepo?

- A tebi?

Prve oktobarske nedelje pre podne, otiali su u Central park da sluaaju koncert najpoznatijeg kozilijanskog izgnanika, kompozitora i dirigenta, de Coste. Na ulazu, htedoae da iznajme bicikle. Covek kojih ih je izdavao tralio je isprave. Arsen je bio zaboravio svoj luti pasoa.

- Imaa li neko manje pompezno ime od H.R.H. Princeze od Kozilije? - upita Arsen aapatom svoju malu prijateljicu.

Mislia, neko obicnije prezime?

Preturala je u torbi po dokumentima:

- Gospoda Adam? Menzia? Parker?

- Pa, Parker nekako zvuci najnormalnije... - kazao je Arsen.

Mada dan beae vetrovit, vozili su se puna dva sata asfaltnim stazama ispod drveca, sve dok ih ne obli znoj. Svukao je svoj mornarski kaput i ogrnuo Zoe. Ne silazeci sa bicikla, sluaali su tulne kozilijanske pesme i igre, koje je dirigovao de Costa, odeven od glave do pete u crno. Bicevi njegove duge masne kose aibali su na oktobarskom vetru levo-desno. Orkestar mandolina, tambura, buzukija i gitara bio je podignut na podijum usred jednog proplanka, a sluaaoci su sedeli svuda naokolo. Bilo ih je mnogo i na biciklima.

Prepoznao je odmah svoje zemljake u moru Amerikanaca i turista, po nekoj posebnoj unutraanjoj sivoci. Lelali su po travi poput zavelljaja mrlnje - namrgodeni, sa cackalicama u uglu usana (kozilijanska specijalnost), uvredeni ato niko ne primecuje njihovu snagu i muakost, ovde posve nepotrebnu. Prepoznao ih je po lenjo procedenim recima koje su dobacivali jedan drugom. Pili su

pivo pravo iz konzervi, odbacivai kartonske caae na zemlju. U Koziliji su na isti nacin drlali u rukama pivske boce, kojih ovde nema, i one su se cesto pretvarale u ubitacno orulje. Secao se joa dobro zlokobnog cika odlomljenog stakla i krhotina koje bi parale necije lice. Prepoznao je medu njima julnjake i severnjake, kovrdlave Italijane, Grke povijenih noseva i belo-zube Jermene sa opakim sjajem u ocima; pohabane Cincare, Sase bez pigmenta, trome Turke i Jevreje u umaacnim kaftanima - pripadnike svih naroda i vera koji su liveli na Ostrvu, stapajuci se u jedno, pomocu zajednicke tame koju su nosili u sebi. Prepoznao ih je po izrazima lica sa kojih je citao prezrenje bez razloga, podozrivost i mrlnju, i dok su ih pratili sumnjicavim pogledima, Arsen je dobro znao kako poput livotinja predosecaju da su iz istog kaveza, samo im je i samima neverovatno da je neato tako moguće! Niata nije vredelo ato su Zoe i Arsen bili drugacije odeveni: njihovi sunarodnici nanjuaiiae pripadnost istom stadu.

- Dobro parce! - iskezio se neki dugajlija preko cackalice, procenjajuci princezu.

- Stara koka! - slolio se njegov drugar, ciji su zglavci bili sapeti kolnim remenjem.

Odgegali su se trapavim seljackim hodom kroz sluaaoce rasipajuci oko sebe na sve strane nipoataavanje lenke, uobicajeno u rodnoj Koziliji.

- Braco! - podigao je de Costa svoje koacate ruke prema njujorakom nebu preko koga su fijukali oblaci. - Naau otadlbinu joa uvek kljuje galeb krvavog kljuna! Krvava mu krila i kandle! Zaboravljeni smo i od Boga i od ljudi. Pokalimo stoga svima da smo jedan od najstarijih naroda na svetu! Zaigrajmo naau "hotu"!

I gle, na te reci podigoae se sa zemlje bivai maslinari, vinogradari, ribari, telaci i klesari, kozari, ovcari i mazgari, iacupani iz rodne crvene zemlje i presadeni s druge strane okeana u njujoraka predgrada: Julni Bronx, u Brooklyn, u Queens i Lower East Side, ponileni i deklasirani, razbudeni posle americkog sna usred predela koji ne lice ni na ata ato su ranije videli; stresoa sa sebe praainu Central parka, poskidaa kapute i razvezaae kravate, odloliae tranzistorske prijemnike koje su vukli za sobom, pa kroz travu poput kakve sive zmiije zavijuga "hota", puna priguaene pretnje i elegancije. "Hota" se, inace, igra bez muzicke pratnje. To je staro kolo sa obala Kozilije, gde je jedina muzika zveket lenskog nakita i muakog orulja. Igra se od najstarijih vremena u tiaini, zbog straha da bi mletacki i turski gusari mogli cuti muziku i citavo kolo odvesti u roblje. Ovde, u Central parku, Kozilijanci nisu nosili ni dukate oko vrata ni sablje za pasom, ali je zveckala sitnina u njihovim dlepovima, zvonili nolevi na opruge, metalne narukvice njihovih jeftinih satova, kopce na kaiaevima i lanci od bicikla - to opako orulje skriveno u rukavima kaputa. Arsen je gledao lica igraca: njihovu bolnu usredsredenost na unutraanji ritam koji su zajedno osluakivali, napete miaice, cvrste vilice i skupljene obrve; prolimao ga je mukli tutanj donova po tudoj utabanoj zemlji...

Evo, vracaju ti se sinovi koje si

vidio gdje odlaze,

sabiru se a tebi od istoka do

zapada...

Otiali su od tebe pjeaice,
vodio ih neprijatelj,
a gle, Bog ih tebi vraća
noaene u slavlju, kao djecu
kraljevsku.

Sam na podijumu ispred svojih muzicara koji su odlolili instrumente, de Costa je takode igrao, a niz izbrazdano lice slivale su mu se krupne konjske suze.

- Braco Kozilijanci! - viknuo bi s vremena na vreme. - Ima li vas joa?

- Ima nas... - odgovarao bi mu eho rasutih muakih glasova kroz potmulu grmljavinu stopala.

Arsen i ne primeti da je spustio bicikl u travu i da kao omadijan igra u mestu, ljuljajuci se u pasu, sa rukama podignutim iznad glave. Osluakivao je zov predaka koji mu je naredivao kako da se kreće. A kada se vijugavo kolo, koje se zaplitalo kroz aumarak i izviralo iz njega opasujuci proplanak, priblili mestu na kome je stajao, on povuce za sobom princezu i, gle cuda - ona, koja nije znala korake "hote", poće istog casa da ih sledi, kao da oduvek igra.

- Hota! - uzviknu voda kola.

- Hota! Hota! - prihvatiae ostali.

Uz dve starice, bila je jedina lena u "hoti", pa se kolo zaplete oko nje, ostavljajuci je na cistini usred kruga. Kao da je odjedanput sa nje spao sav dugogodianji mejk-ap, pretvarala se iz takta u takt u obicnu Kozilijanku, smerno oborenog pogleda. Jedna starica joj dobaci svoju crnu maramu. Raairivai joj krajeve, okretala se oko sebe, ispuatajuci povremeno kratke grlene kliktaje. Odmah je shvatila "hotu" - prastaru bitku na livot i smrt ato se vodi izmedu mora (predstavlja ga kolo) i crnog galeba, ciju su joj ulogu precutno dodelili.

Kozilijanci nikada nece saznati da je jedne obicne oktobarske nedelje 1977. godine sa njima igrala i njihova bivaa princeza. U jednom trenutku, Arsen u gomili posmatraca spazi savetnika Bara. Stajao je okrulen cetvoricom telohranitelja iz Konzulata.

On je znao.

Priaao im je na izlazu iz Central parka, kad su vracali bicikle.

- Mislio sam da ste vec otputovali? - rece prekorno.

Osecao se kao loa ucenik uhvacen u parku za vreme nastave.

- Nisam... - uspeo je da promuca. - Dozvolite da vas predstavim gospodi Parker!

- Gospoda Parker? - zacudi se Baro.

Isprulio je ruku, ali ona ostade u vazduhu.

Princezine nozdrve se iznenada raairiae. Iz ove krhke, sicuane lene rasla je iz sekunde u sekundu uzdrhtala kraljevska zver.

Arsen se tako nade između dve zakrvljene Kozilije, predosecajuci da ce sam platiti cenu za dve stare mrlnje.

- Uvek se rukujete sa aeairom na glavi? - upita Zoe savetnika.

- Uvek - kazao je Baro iscerivai svoje tamnoputo lice - cak i kad je u pitanju jedna princeza!

Okrenuo se Arsenu:

- Ocekujem vas sutra u devet u Konzulatu.

A zatim je uaaao u duga crna kola sa diplomatskom registracijom, nametljivo parkirana na trotoaru.
